

PRAVO NA ODGOVARAJUĆI SMJEŠTAJ U MALOLJETNIČKOM ZATVORU U REPUBLICI HRVATSKOJ

Pregledni znanstveni rad

UDK 343.811-053.6(497.5)

343.261(497.5)

341.231.14(4)

Primljeno: 9. prosinca 2022.

Dr. sc. Marina Zagorec*

Maloljetnički je zatvor najstroža kazna među maloljetničkim sankcijama koje se mogu izreći maloljetnim počiniteljima kaznenih djela prema odredbama Zakona o sudovima za mladež. Njome se otvaraju brojna pitanja, ponajviše pitanja zaštite prava djece, jer je to kazna lišenja slobode, koja u najvećoj mjeri ograničava ljudska prava, pa time i prava djeteta, tj. maloljetnih počinitelja kaznenih djela. U Hrvatskoj do sada nitko od autora koji su se bavili problematikom maloljetničke delinkvencije sa stajališta kaznenog prava nije proveo sveobuhvatno i sustavno istraživanje uvjeta života maloljetnika u maloljetničkom zatvoru kako bi se utvrdilo poštuju li se u dovoljnoj mjeri prava maloljetnih počinitelja kaznenih djela. Temeljna okosnica rada usmjerena je na dubinsko istraživanje stvarnih uvjeta u kojima su maloljetni počinitelji smješteni tijekom izdržavanja kazne maloljetničkog zatvora, na usporedbu navedenog postupanja s međunarodnim standardima i na razradu problematike koja se pojavljuje u primjeni najstrože maloljetničke sankcije – kazne maloljetničkog zatvora. Istraživanje je provedeno u maloljetničkom zatvoru u Kaznionici u Požegi – Odjelu maloljetničkog zatvora intervjuom kao istraživačkom metodom putem ilustrativnog istraživanja stavova maloljetnika koji su prilikom istraživanja zatečeni na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora. Cilj je bio utvrditi stvarne uvjete života na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora.

Slijedom toga postavljena je i hipoteza (H): Stvarni uvjeti na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora u skladu su s međunarodnim dokumentima. U radu se iznosi i poredbenopravni prikaz izdržavanja kazne maloljetničkog zatvora u svijetu, a ponuđena su i neka rješenja u smislu poboljšanja uvjeta smještaja u maloljetničkom zatvoru. Rezultat istraživanja pokazao je da su stvarni uvjeti izdržavanja kazne maloljetničkog zatvora u skladu s međunarodnim dokumentima, pri čemu je aspekt smještaja u maloljetničkom zatvoru stricto sensu jedini pravno relevantan aspekt za provjeru navedene hipoteze, dok su ostala dva aspekta (odnos maloljetnika sa zaposlenicima i stručnim osobljem te postpenalni tretman) bila popratne naravi kako bi se dobio jedinstven i cjelokupan dojam percepcije izdržavanja kazne maloljetničkog zahtjeva.

Ključne riječi: maloljetni počinitelji, maloljetnički zatvor, Zakon o sudovima za mladež, uvjeti smještaja u maloljetničkom zatvoru

---

* Pročelnica Odjela za stambene poslove i status prognanika, izbjeglica i povratnika, Grad Zagreb, Gradski ured za imovinsko-pravne poslove, Sektor za upravno - pravne poslove

1. UVODNE NAPOMENE

Opća deklaracija o ljudskim pravima¹ već u preambuli govori da je priznanje urođenog dostojanstva te jednakih i neotuđivih prava svih članova ljudske obitelji temelj slobode, pravde i mira u svijetu. „Ljudska bića rađaju se slobodna, jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i sviješću te trebaju jedna prema drugima postupati u duhu bratstva.“² Upravo je to čovjekovo dostojanstvo temelj i preduvjet za prava koja se svakom čovjeku moraju osigurati. Konvencija o pravima djeteta³ (dalje u tekstu: Konvencija) uvodi standard da je dijete svaka osoba do 18 godina i da se sve odluke u odnosu na djecu trebaju donositi u najboljem interesu za djecu,⁴ pa to stoga vrijedi i za maloljetne počinitelje kaznenih djela kod odluke o maloljetničkom zatvoru. *White* govori da Konvencija ima dvije glavne sastavnice: prvo, nastoji proširiti temeljna ljudska prava na djecu, i drugo, nastoji zaštititi djecu od različitih oblika ekonomskoga i seksualnoga izrabljivanja te drugih opasnosti.⁵ Jednom riječju, Konvencija o pravima djeteta danas je najviši autoritet u okviru međunarodnog prava djeteta. *Hrabar* Konvenciju smatra najvažnijim i temeljnim međunarodnim globalnim dokumentom kojim se štite prava djece.⁶ Kad se odlučuje o maloljetničkom zatvoru, treba utvrditi najbolji interes djeteta.⁷ Konvencija izričito propisuje način postupanja sa svakim djetetom kojem je oduzeta sloboda na način da su se države stranke dužne pobrinuti da nijedno dijete ne bude podvrgnuto mučenju ili drugom okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni, da se ni smrtna kazna ni kazna doživotnog zatvora bez mogućnosti puštanja na slobodu ne smiju određivati za prijestupe koje počine osobe mlađe od 18 godina te da se nijednom djetetu nezakonito i proizvoljno ne oduzme sloboda.⁸ Osim Konvencije treba istaknuti i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima UN-a od 16. prosinca 1966. godine (dalje u tekstu: Međunarodni pakt)⁹ iz razloga što njegove odredbe

---

¹ Prihvaćena i proglašena na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda rezolucijom br. 217/III od 10. prosinca 1948.

² Čl. 1. Opće deklaracije o ljudskim pravima. Tekst Opće deklaracije objavljen je i dostupan na mrežnim stranicama: http://www.pariter.hr/wp-content/uploads/2014/10/opca_deklaracija_o_ljudskim-pravima.pdf (15. rujna 2021.).

³ Konvencija o pravima djeteta (engl. *Convention on the rights of the child* – CRC, CROC ili UNCRC) međunarodni je ugovor Ujedinjenih naroda kojim su utvrđena građanska, politička, ekonomska, socijalna, zdravstvena i kulturna prava djece. Konvencija kao dijete definira svako ljudsko biće mlađe od 18 godina, osim ako se prema domaćem zakonodavstvu punoljetnost ne stječe u nekoj drugoj dobi. Tekst Konvencije na hrvatskom jeziku dostupan je na: <http://www.unicef.hr/upload/file/300/150215/FILENAME/Konvencija20o20pravima20djeteta.pdf> (15. rujna 2021.).

⁴ Šeparović, M., *Dobrobit djeteta i najbolji interes djeteta u sudskoj praksi*, Novi informator, Zagreb, 2014, str. 32.

⁵ White, S. *Being, becoming and relationship: conceptual challenges of a child rights approach in development*, *Journal of International Development* (2002), str. 1095–1104.

⁶ Hrabar, D., *Prava djece*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2016, str. 27.

⁷ „*The best interests of the child*“, čl. 3. st. 1. Konvencije o pravima djeteta: u svim akcijama koje u svezi s djecom poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela mora se prvenstveno voditi računa o interesima djeteta.

⁸ Čl. 37. Konvencije.

⁹ Republika Hrvatska stranka je Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima od 6. listopada 1991. prema Odluci o objavljivanju mnogostranih međunarodnih ugovora kojih je Republika Hrvatska

sadržajno propisuju način postupanja prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. Kazneni sustav mora uključivati postupke prema zatvorenicima kojima je glavni cilj promjena njihova ponašanja i njihova društvena rehabilitacija. Maloljetni okrivljenici moraju biti odvojeni od odraslih, a njihovi se slučajevi moraju rješavati što je brže moguće.¹⁰ Maloljetničkim zatvorom maloljetni se počinitelj¹¹ izdvaja iz obitelji i iz primarne životne sredine na duže vrijeme s ciljem „preodgoja“.¹² Radić navodi da su maloljetnici i maloljetničko kazneno pravo često na marginama interesa kaznenopravne znanosti i prakse,¹³ a posebno kada je riječ o maloljetničkim sankcijama. Zato je osnovna intencija ovog rada bila istražiti kako se u Republici Hrvatskoj provodi izvršavanje najteže maloljetničke sankcije – sankcije maloljetničkog zatvora.¹⁴ S obzirom na predmet istraživanja (maloljetnički zatvor i maloljetni počinitelji kaznenih djela) provedeno je istraživanje unutar odjela specijalizirane kaznionice u Požegi kako bi se nastojalo utvrditi na koji način maloljetnici doživljavaju uvjete i smještaj unutar sustava maloljetničkog zatvora. U modernim društvima postoji sve veći trend da se postupak izvršavanja kazne maloljetničkog zatvora nastoji maksimalno humanizirati i učiniti što ugodnijim i prihvatljivijim za samog počinitelja. Zato je bilo nužno i neophodno istražiti u kakvim se uvjetima maloljetni osuđeni zaprimaju, kakav je sadržaj pojedinačnog programa za svakog maloljetnika te na koji način oni sudjeluju u toj provedbi. Ključno je bilo spoznati je li tretman koji se prema njima primjenjuje tijekom izdržavanja kazne maloljetničkog zatvora dostatan i zadovoljavajući u smislu preodgoja te buduće resocijalizacije.

---

stranka na temelju notifikacija o sukcesiji. Tu odluku donijela je Vlada Republike Hrvatske 30. rujna 1993. Međunarodni ugovori, br. 12/1993. Dostupno na: https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/medjunarodni/medjunarodni_pakt_o_gradjan skim_i_politickim_pravima.pdf (15. rujna 2021.).

¹⁰ Čl. 10. st. 2.b Međunarodnog pakta.

¹¹ Maloljetni počinitelj kaznenih djela jest osoba koja je u vrijeme počinjenja kaznenog djela imala navršениh 14 godina, a nije navršila 18 godina života, prema kojoj postupak po kaznenoj prijavi nije pokrenut (odbačena prijava), pripremni je postupak obustavljen ili je podnesen prijedlog za izricanje kazne ili druge mjere. Metodološko objašnjenje pojma maloljetnog počinitelja nalazi se na: <https://www.dzs.hr/hrv/dbhomepages/Pravosu%C4%91e/Po%C4%8Dinitelji%20kaznenih%20djela/Maloljetni%20po%C4%8Dinitelji%20kaznenih%20djela-metodologija.htm> (15. rujna 2021.).

¹² Preodgoj znači proces ispravljanja različitih oblika ponašanja, pa tako i poremećaja u ponašanju. Sam odgoj također predstavlja svojevrсно preodgajanje jer se njime stalno ispravljaju negativni razvojni i socijalizacijski utjecaji i antipedagoški promašaji. Institucionalizirani preodgoj i resocijalizacija provode se nad osobama koje su kategorizirane kao pojedinci asocijalna ponašanja, što je slučaj i kod maloljetnih počinitelja kaznenih djela. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=50178> (15. rujna 2021.).

¹³ Radić, I., *Hrvatski sustav maloljetničkih sankcija: Trenutačno stanje i prijedlozi za promjenu*, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 24, br. 1/2017, str. 83–115, str. 84. Dostupno na: https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/3_Radic.pdf (15. rujna 2021.).

¹⁴ Nakon pregleda dosadašnjih istraživanja u području maloljetničkog kaznenog prava u Hrvatskoj može se reći da se nekolicina autora bavila problematikom maloljetničke delinkvencije s pozicija kaznenog prava, a Ricijaš je 2005. godine proveo istraživanje čiji je cilj bio stjecanje uvida u osobna i obiteljska svojstva maloljetnika, njihovu kriminalnu aktivnost i školovanje te pregled uvjeta za izricanje kazne maloljetničkog zatvora u Republici Hrvatskoj. Za više vidjeti: Ricijaš, N., *Obilježja maloljetnika koji izvršavaju kaznu maloljetničkog zatvora u Republici Hrvatskoj*, Kriminologija i socijalna integracija, Časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju, vol. 13, br. 2005, str. 89–105.

2. PRAVA MALOLJETNIH POČINITELJA NA IZDRŽAVANJU KAZNE MALOLJETNIČKOG ZATVORA PREMA MEĐUNARODNIM I EUROPSKIM STANDARDIMA

Doživljavati maloljetnog počinitelja kao osobu s cjelovitim poštivanjem njegovih prava osobnosti i primjenom načela razmjernosti trebalo bi biti temelj pristupa u svim kaznenim postupcima maloljetničkog sudovanja, a posebno u fazi izvršenja kazne maloljetničkog zatvora, odnosno kada oni postaju "osuđenici" i prelaze na izdržavanje kazne maloljetničkog zatvora. Bez obzira na to što se radi o maloljetniku koji je počinio kazneno djelo, primarno mu je potrebno osigurati pravo na poštovanje privatnosti i dostojanstva te mu pružiti odgojnu i zaštitnu svrhu u procesuiranju i sankcioniranju na način da mu se tijekom izdržavanja kazne maloljetničkog zatvora omogući izvršavanje sukladno svim međunarodnim i europskim standardima. Naime, temeljno je načelo da nitko ne smije biti podvrgnut mučenju ili okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni.¹⁵ Alanen ističe: „Dječja prava nisu samo prava: ona su ljudska prava – prava dana djeci kao ljudskim bićima jednakima drugim bićima (odraslima).“¹⁶ Kada su u pitanju međunarodni pravni dokumenti, treba istaći da je Međunarodni pakt predstavljao prvi obvezujući instrument koji je sadržavao određene odredbe relevantne za prava djece u sukobu sa zakonom.¹⁷ Najvažniji dokumenti koji se odnose na djecu kao počinitelje kaznenih djela jesu: Konvencija,¹⁸ Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za primjenu sudskih postupaka prema maloljetnicima iz 1985. (dalje u tekstu: Pekinška

---

¹⁵ Tako govori odredba čl. 5. Opće deklaracije o pravima čovjeka, koja predstavlja prvi i sveobuhvatni instrument zaštite ljudskih prava proglašen od strane jedne opće međunarodne organizacije – Ujedinjenih naroda. Proglasila ju je Opća skupština UN-a 1948. godine. Vidi: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2009_11_12_143.html (15. rujna 2021.) Navedena odredba ne odnosi se izričito na osobe lišene slobode, međutim, upravo su zatvorenici ti koji su posebno izloženi opasnosti od ovakva postupanja, na što je u svom radu upozorila autorica ovog rada nastojeći prikazati kratak povijesni razvitak zatvorskog sustava s aspekta smještaja zatvorenika te normativno uređenje prava na odgovarajući smještaj odraslih zatvorenika. Usporednom analizom normativnog uređenja i sudske prakse Europskog suda za ljudska prava autorica je upozorila na usklađenost postojećeg nacionalnog zakonodavstva s međunarodnim instrumentima, dok je, s druge strane, otkrila povrede koje su detektirane u odnosu na smještaj zatvorenika kroz sudsku praksu Europskog suda za ljudska prava. Za više vidjeti: Zagorec, M., *Pravo na odgovarajući smještaj zatvorenika s osvrtom na presudu Europskog suda za ljudska prava „Muršić protiv Hrvatske“*, Policija i sigurnost (Zagreb), god. 27 (2018), br. 4, str. 407–434. str. 412.

¹⁶ Alanen, L. *Taking children's rights seriously*, Childhood, 17. 1. 2010., Editorial, str. 7.

¹⁷ Prema odredbi čl. 6. t. 5. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima „ne može se izreći smrtna kazna za zločine koje počine maloljetni počinitelji“, dok je odredbom čl. 10. t. 2.b propisano da se „optuženi maloljetnici odvajaju od odraslih osoba tokom trajanja pritvora prije suđenja“. Točkom 3. propisano je da se „svako postupanje prema maloljetnicima treba provoditi u skladu s uzrastom i pravnim statusom djeteta“ „Maloljetni prijestupnici moraju biti odvojeni od odraslih i s njima se mora postupati u skladu s njihovom dobi i pravnim statusom.“ Na kraju, odredba čl. 14. t. 1. daje maloljetnicima pravo na privatnost, dok je točkom 4. propisano „da se kazneni postupak nad maloljetnim počiniteljima provodi uz vođenje računa o njihovom uzrastu, a s ciljem njihove rehabilitacije“. „4. U slučaju maloljetnih osoba, postupak se mora voditi tako da se vodi računa o njihovoj dobi i potrebama njihova preodgoja.“

¹⁸ Poštivanje Konvencije nadzire Odbor za prava djeteta UN-a. Jednom godišnje Odbor podnosi izvještaj trećem odboru Opće skupštine Ujedinjenih naroda, koji također sasluša izjavu predsjedatelja CRC-a, na osnovi čega Skupština donosi Rezoluciju o pravima djeteta. Opća je skupština Konvenciju prihvatila 20. studenog 1989. Na snagu je stupila 2. rujna 1990., nakon što ju je ratificirao potreban broj zemalja članica. Dosad ju je prihvatilo 196 država, uključujući i sve članice Ujedinjenih naroda osim Somalije i Sjedinjenih Američkih Država. U Hrvatskoj je na snazi od 8. listopada 1991.

pravila),¹⁹ Načela Ujedinjenih naroda za prevenciju maloljetničke delinkvencije iz 1990. (dalje u tekstu: Rijadske smjernice),²⁰ Pravila Ujedinjenih naroda o zaštiti maloljetnika lišenih slobode (dalje u tekstu: Havanska pravila),²¹ Standardna minimalna pravila za alternativne kaznene mjere (dalje u tekstu: Tokijska pravila),²² Opća Preporuka broj 10 za prava djeteta Ujedinjenih naroda iz 2007. (dalje u tekstu: Opća Preporuka broj 10). Za Republiku Hrvatsku veliku važnost imaju međunarodni dokumenti Vijeća Europe,²³ koji pored međunarodnih dokumenata koje su donijeli Ujedinjeni narodi te dokumenata Europske unije čine osnovne pravne instrumente na temelju kojih se, između ostalog, uređuje pitanje zaštite prava maloljetnih počinitelja kaznenih djela. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje u tekstu: EKLJP)²⁴ predstavlja najučinkovitiji međunarodni pravni instrument zaštite individualnih prava u svijetu.²⁵ EKLJP ne definira pojam maloljetne osobe, ali sud je u svojem dosadašnjem radu polazio od tumačenja da je maloljetnik svaka osoba mlađa od 18 godina.²⁶ Prema mišljenju Šarin, uspjeh EKLJP-a u najvećoj mjeri proizlazi iz činjenice da je njome ustanovljen djelotvoran

---

¹⁹ Standardna minimalna pravila UN-a za provođenje sudskih postupaka prema maloljetnicima (engl. *UN standard minimum rules for the Administration of Juvenile justice*) ili Pekinška pravila prihvatila je Opća skupština UN-a rezolucijom broj 40/33 29. studenog 1985. Posrijedi su prva pravila koja su prihvaćena s ciljem zaštite prava i potreba djece koja su u sukobu sa zakonom i ona državama ugovornicama pružaju potrebne smjernice za zaštitu prava djece i poštovanje njihovih potreba u procesu razvoja posebnih i specijaliziranih sustava pravosuđa za maloljetne počinitelje kaznenih djela. Tekst Pekinških pravila na hrvatskom jeziku dostupan je u: Cvjetko, B., Singer, M., *Kaznenopravna odgovornost mladeži u praksi i teoriji*, Zagreb, Informator, 2011, str. 721–747.

²⁰ Smjernice Ujedinjenih naroda za prevenciju maloljetničke delinkvencije (engl. *UN Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency*) ili Rijadske smjernice iz 1990. Tekst je dostupan na hrvatskom jeziku na web-stranici Udruge sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mladež: <http://uszm.hr/zakoni-propisi-smjernice-i-strategije/> (15. rujna 2021.).

²¹ Pravila UN-a za zaštitu maloljetnika lišenih slobode (engl. *United Nations Rules for the Protection of the Juveniles Deprived of their Liberty*) ili Havanska pravila donijela je Opća skupština rezolucijom 45/113 14. prosinca 1990. Tekst Havanskih pravila dostupan je na mrežnim stranicama: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/United_Nations_Rules_for_the_protection_of_Juveniles_Deprived_of_their_Liberty.pdf (15. rujna 2021.).

²² Standardna minimalna pravila UN-a za alternativne kaznene mjere (engl. *United nations standard minimum rules for non-custodial measures*) ili Tokijska pravila. Tekst Tokijskih pravila na hrvatskom jeziku dostupan je na mrežnim stranicama Udruge sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mladež: http://uszm.hr/zakoni_propisi-smjernice_i-strategije (15. rujna 2021.).

²³ Vijeće Europe (*Council of Europe, Conseil de l'Europe, Europarat*) međunarodna je organizacija 47 država članica šire europske regije, čiji su glavni zadaci jačanje demokracije, zaštite ljudskih prava i pravne države na europskom kontinentu. Najveći doseg Vijeća Europe ogleda se u Europskoj konvenciji o ljudskim pravima, potpisanoj 1950. godine, koja služi kao osnovni pravni dokument Europskom sudu za ljudska prava. Vijeće Europe čine dva glavna tijela – Odbor ministara i Parlamentarna skupština – te tri institucije – Europski sud za ljudska prava, Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Europe i Povjerenik za ljudska prava. Na čelu je Tajništva Vijeća Europe glavni tajnik Vijeća Europe.

²⁴ Europska konvencija o ljudskim pravima – EKLJP (engl. *European convention on human rights - ECHR*; franc. *Convention européenne des droits de l'homme – CEDH*) međunarodni je ugovor o zaštiti ljudskih prava i sloboda u Europi te je kao takav najstariji i najučinkovitiji sustav za zaštitu ljudskih prava u svijetu. Konvencijom je ustanovljen Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/1999_05_6_142.html (15. rujna 2021.).

²⁵ Prema: Krapac, D., Đurđević, Z., Ivičević Karas, E., Bonačić, M. i Burić, Z., *Presude Europskog suda za ljudska prava protiv Republike Hrvatske u kaznenim predmetima*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1. siječnja 2013., vidi predgovor.

²⁶ Omejec, J., *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Europskog suda za ljudska prava*, Zagreb, Novi informator, 2014, str. 1206.

institucionalni sustav nadzora nad njezinom primjenom, odnosno implementacijom konvencijskih prava na unutarnjem planu država ugovornica, te sustav prisilnog izvršenja obveza koje su države ugovornice prihvatile njezinom ratifikacijom.²⁷ Analizirajući presude Europskog suda za ljudska prava²⁸ (dalje u tekstu: Europski sud) koje se odnose na maloljetne počinitelje, autorica je zaključila da se većina njih odnosi na kršenje odredbe čl. 6. EKLJP-a.²⁹ Međutim, to ne znači da nije bilo slučajeva koji bi upućivali na kršenje odredbe čl. 3. EKLJP-a. Upravo na takvo postupanje, odnosno na povredu čl. 3. EKLJP-a prema maloljetnicima, upućuju tri presude Europskog suda koje je u okviru ovog konteksta nezaobilazno izostaviti.³⁰ Budući da za sada u Hrvatskoj nije zabilježena sudska praksa koja bi upućivala na povredu prava maloljetnih počinitelja kaznenih djela u smislu odredbe čl. 3. EKLJP-a pred Europskim sudom, navedene presude Europskog suda dodatno su potaknule želju ispitati poštuju li se prava maloljetnih počinitelja kaznenih djela, odnosno maloljetnika, kada se nalaze na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora u Republici Hrvatskoj. Havanska pravila predstavljaju najkompletniji skup minimalnih standarda, prava i postupaka kojima se treba rukovoditi u svim slučajevima djece,

---

²⁷ Šarin, D., *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda kroz odnos Europskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Republike Hrvatske na primjeru zaštite ljudskog prava na sudu*, Pravni vjesnik, br. 30, 3-4, 2014, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/198083> (15. rujna 2021.).

²⁸ Europski sud za ljudska prava (ESLJP) (engl. *European Court of Human Rights – ECHR*, franc. *Cour européenne des Droits de l'Homme – CEDH*) sudska je institucija Vijeća Europe, osnovana 1959. za zaštitu prava i sloboda koje se jamče Europskom konvencijom o ljudskim pravima (1950). Sud je postao stalna institucija zaštite ljudskih prava u Europi 1. studenog 1998., kada je stupio na snagu Protokol 11 Europske konvencije o ljudskim pravima. Prije uvođenja tog protokola sudsku je funkciju, osim Suda, obavljala i Europska komisija za ljudska prava (1954).

²⁹ Za detaljnije vidjeti: Zagorec, M., *Maloljetnički zatvor u hrvatskom kaznenopravnom sustavu*, doktorska disertacija, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2019, str. 101–107.

³⁰ U prvom slučaju *Blohkin protiv Rusije* Europski je sud utvrdio povredu čl. 3. EKLJP-a ocijenivši da je nedostatak odgovarajućeg medicinskog tretmana prema maloljetniku koji je bio narušenog zdravstvenog stanja predstavljao nečovječno i ponižavajuće postupanje, dakle protivno čl. 3. EKLJP-a, pri čemu je Europski sud uzео u obzir njegovu mladost i posebno ranjivu situaciju, a posebno činjenicu što je bolovao od ADHD-a. Presuda ESLJP-a *Blohkin protiv Rusije*, zahtjev br. 47152/06 od 24. ožujka 2016. Dostupna na: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161822_ (15. rujna 2021.).

Drugi slučaj *Güveç protiv Turske* također se upućuje na povredu čl. 3. EKLJP-a budući da je Europski sud u konkretnom slučaju utvrdio da je podnositelj zahtjeva imao samo petnaest godina kada je bio zatvoren u pritvoru, u kojem je sljedećih pet godina svojeg života proveo zajedno s odraslim zatvorenicima. Pritvor je nesumnjivo prouzročio psihološke probleme podnositelja zahtjeva, koji su zauzvrat tragično doveli do njegovih opetovanih pokušaja oduzimanja vlastitog života. Presuda ESLJP-a *Güveç protiv Turske*, zahtjev br. 70337/01 od 20. siječnja 2009. Dostupna na: <http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-2610659-2839228> (15. rujna 2021.).

U slučaju *Çoşelav protiv Turske* podnositelji zahtjeva pozivali su se na povredu čl. 2. i 3. EKLJP-a zbog smrti svojeg sina navodeći da je njegovo ubojstvo bilo namjerno iz razloga što vlasti nisu poduzele potrebne mjere opreza za zaštitu njegova prava na život za vrijeme trajanja pritvora. U kontekstu njihovih prigovora Europski je sud smatrao da prigovori podnositelja zahtjeva trebaju biti ispitani isključivo sa stajališta čl. 2. EKLJP-a, kojim je propisano da je pravo na život osobe zaštićeno zakonom. Na temelju svih relevantnih činjenica Sud je utvrdio da je pritvor Bilala Çoşelava s punoljetnim osobama u posebnom krilu bio u suprotnosti s važećim propisima koji su bili na snazi budući da je Turska preuzela obveze iz međunarodnih ugovora. Protupravan pritvor maloljetnika s odraslim osobama u to vrijeme, kao i neuspjeh turskih vlasti da se brinu za potrebe maloljetnih zatvorenika, primijetili su i kritizirali Odbor Ujedinjenih nacija za prava djeteta, CPT, u svjetlu čega je Europski sud ocijenio da je postojalo kršenje čl. 2. Konvencije u njezinu suštinskom aspektu zbog neuspjeha nacionalnih vlasti da zaštite pravo na život Bilala Çoşelava. Presuda ESLJP-a *Çoşelav protiv Turske*, zahtjev br. 1413/07 od 9. listopada 2012. Dostupna na: <http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-3195088-3556010> (15. rujna 2021.).

odnosno maloljetnika koji su lišeni slobode.³¹ Ona imaju karakter preporuka, a neka od njih postala su obvezujuća nakon što su preuzeta u nacionalno zakonodavstvo kroz zakon. Prema temeljnim načelima Havanskih pravila, odluka o lišavanju slobode trebala bi biti posljednja mogućnost, eventualno na minimalan period i ograničenja, i trebala bi se primjenjivati u posebnim slučajevima. Pravila propisuju „osnovne perspektive“ s ciljem da se omogući sljedeće: da sustav maloljetničkog pravosuđa poštuje prava i sigurnost maloljetnika te razvija psihičku i fizičku dobrobit djeteta; da lišenje slobode maloljetnika bude korišteno kao krajnje sredstvo, u najkraćem mogućem roku i ograničeno samo na iznimne slučajeve; ustanovljivanje mogućnosti ranijeg otpuštanja maloljetnika lišenih slobode; poštovanje vjerskih i kulturnih vjerovanja djeteta; pravo djeteta na tumača kad god je to nužno, posebno tijekom medicinskih ispitivanja i disciplinskih postupaka; omogućivanje kontakta maloljetnika i lokalne zajednice; rad na jačanju svijesti javnosti o značaju pripreme maloljetnika za povratak u zajednicu.³² Lišenje slobode treba provoditi u okolnostima koje osiguraju poštovanje ljudskih prava maloljetnika i pri tome treba osigurati sadržajne aktivnosti i programe koji bi služili unaprjeđenju i održavanju njihova zdravlja i samopoštovanja, razvijanju njihova osjeća odgovornosti i poticanju stavova i sposobnosti koji će im pomoći u razvijanju njihova potencijala kao članova društva.³³ Maloljetnici koji su uhićeni ili čekaju suđenje smatraju se nevinima i s njima će se tako postupati (pretpostavka nevinosti). Pritvor maloljetnika prije suđenja izbjegavat će se kad god je to moguće i bit će ograničen na iznimne okolnosti. Kada se ipak odredi preventivni pritvor, maloljetnički sudovi i istražna tijela trebaju dati najviši prioritet procesuiranju takvih slučajeva kako bi se osiguralo najkraće moguće trajanje pritvora maloljetnika. Maloljetni zatvorenici kojima nije izrečena presuda trebaju biti odvojeni od osuđenih maloljetnika.³⁴ Maloljetnici koji su lišeni slobode imaju pravo na smještaj i usluge koje u potpunosti odgovaraju zdravstvenim potrebama i ljudskom dostojanstvu.³⁵ Pravilo 11b definira pojam lišenja slobode „*the deprivation of liberty*“ kao „bilo koji oblik zadržavanja ili zatvaranja ili smještaja osobe u javnu ili privatnu zatvorenu instituciju iz koje nije dozvoljeno izaći svojevrijedno, nego naredbom administrativnog ili drugog javnog ovlaštenog tijela“. Za vrijeme lišenja slobode pravila propisuju da sve ustanove i zatvorski objekti trebaju ispunjavati postojeće zahtjeve u vezi s ljudskim zdravljem i dostojanstvom, hrana treba biti zadovoljavajuće kvalitete i u dovoljnoj količini, trebaju biti ispunjeni standardi postavljeni za higijenu i zdravlje, čista pitka voda mora biti dostupna maloljetnicima u bilo koje vrijeme, svaki maloljetnik treba imati čist krevet, a sanitarne instalacije trebaju imati dovoljno kapaciteta kako bi bile u skladu s lokalnim i nacionalnim standardima. Osim toga, odjeća maloljetnika mora biti prilagođena klimi, ne smije biti ni

---

³¹ Analiza usklađenosti zakonodavstva o maloljetničkom prestupništvu u Bosni i Hercegovini s međunarodnim standardima, dostupno na: http://www.novageneracija.org/literatura/ostala_literatura/analiza_uskladjenosti_zakonodavstva_o_maloljetnickom_prestupnistvu_u_BIH_s_medjunarodnim (15. rujna 2021.), str. 25.

³² *Ibid.*

³³ Havanska pravila, Pravilo 12.

³⁴ Havanska pravila, Pravilo 17.

³⁵ Havanska pravila, Pravilo 31.

na koji način degradirajuća ili ponižavajuća.³⁶ Također, pravila propisuju „da svaki maloljetnik treba imati pravo na odgovarajuće vrijeme za slobodne dnevne aktivnosti, otvoreni prostor, dnevnu razonodu, fizičke aktivnosti.“³⁷ Pravo na komunikaciju s vanjskim svijetom, pravo na redovite i česte posjete, na praćenje dnevnog i periodičnog tiska, gledanje televizijskih programa, neograničenu komunikaciju s obitelji i s odvjetnikom, primanje pošte itd. pokazuju kolika je važnost postupanja prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, odnosno maloljetnicima koji su lišeni slobode.³⁸ Najvažnija direktiva, a ujedno i obvezujući akt za Republiku Hrvatsku, koji je usko vezan uz maloljetne počinitelje kaznenih djela, jest Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća Europe od 11. svibnja 2016. o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima (dalje u tekstu: Direktiva).³⁹ Ovom se Direktivom propisuju zajednička minimalna pravila u vezi s određenim pravima djece koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenom postupku ili koja podliježu postupku na temelju europskog uhidbenog naloga iz Okvirne odluke 2002/584/PUP („tražene osobe”).⁴⁰ Direktiva se primjenjuje u potpunosti kada je dijete lišeno slobode, neovisno o fazi kaznenog postupka.⁴¹ Između ostaloga, odredbe Direktive sadržajno propisuju pravo na informacije, pravo djeteta na informiranje nositelja roditeljske odgovornosti, pomoć odvjetnika, pravo na pojedinačnu ocjenu, pravo na liječnički pregled, audiovizualno snimanje ispitivanja, ograničavanje lišenja slobode, alternativne mjere, posebno postupanje u slučaju lišenja slobode, pravovremeno i pozorno rješavanje predmeta, pravo na zaštitu privatnosti, pravo djeteta na pratnju nositelja roditeljske odgovornosti tijekom postupka, pravo djece osobno nazočiti i sudjelovati na svojem suđenju, postupak na temelju europskog uhidbenog naloga te pravo na pravnu pomoć.⁴² Budući da se Direktiva odnosi na djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenom postupku, nezaobilazno ju je ne spomenuti u kontekstu oduzimanja slobode za vrijeme trajanja mjere istražnog zatvora. Naime, na temelju svojeg istraživanja o istražnom zatvoru kao krajnjoj mjeri prema maloljetnicima *Petö-Kujundžić* navodi da se u javnosti prikazuje kako djeca čine velik postotak u broju počinitelja kaznenih djela iako je stvarno stanje da su djeca u malom postotku izvršitelji kaznenih djela.⁴³ Većina maloljetnika, i to 95 % njih, u istražnom je zatvoru zbog sitnijih kaznenih djela i prvi se put pojavljuju kao počinitelji kaznenih djela.⁴⁴

³⁶ Havanska pravila, Pravilo 32 do 37.

³⁷ Havanska pravila, Pravilo 47.

³⁸ Havanska pravila, Pravilo 59 do 62.

³⁹ Direktiva (EU) 2016/800 Europskog parlamenta i Vijeća o postupovnim jamstvima za djecu osumnjičenu ili optuženu u kaznenim postupcima od 11. svibnja 2016. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0800> (15. rujna 2021.).

⁴⁰ Čl. 1. Direktive.

⁴¹ Čl. 2. Direktive.

⁴² O prijedlogu Direktive, čiji je osnovni cilj bio utvrditi zajedničke minimalne standarde o postupovnim pravima djece u Europskoj uniji kako bi se osiguralo da djeca koja su osumnjičena ili optužena u kaznenom postupku mogu razumjeti i pratiti postupak i „učinkovitim sudjelovanjem“ u njemu ostvariti pravo na pošteno suđenje, raspravile su autorice *Puharić i Radić*. Za više vidjeti: *Puharić, B., Radić, I. Primjena načela svrhovitosti u postupanju prema maloljetnicima*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 22, broj 2/2015, str. 635–670.

⁴³ *Petö-Kujundžić, L., Maloljetni počinioci i maloljetnici žrtve kriminaliteta*, doktorska disertacija, Kiseljak, svibanj 2017., str. 142.

⁴⁴ *Ibid.*

Zapravo 60 % maloljetnika koji se nalaze u istražnom zatvoru nije došlo pred nadležno sudsko tijelo, a lišeni su slobode kroz dulje vrijeme.⁴⁵ U mnogim slučajevima istražni zatvor prelazi maksimalno moguće vrijeme zatvora za određeno kazneno djelo.⁴⁶ Osim osnovnog prava na slobodu, djeci se krše pravo na žurno suđenje, pravo na branitelja te pravo na žalbu i pošteno suđenje.⁴⁷

3. IZVRŠENJE KAZNE MALOLJETNIČKOG ZATVORA PREMA NACIONALNOM ZAKONODAVSTVU

Koncepcija današnjeg pozitivnopravnog uređenja kazne maloljetničkog zatvora u hrvatskom kaznenopravnom sustavu temelji se na tri temeljna izvora: Zakon o sudovima za mladež⁴⁸ (dalje u tekstu: ZSM), Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje (dalje u tekstu: ZISIM)⁴⁹ i Pravilnik o načinu izvršavanja kazne maloljetničkog zatvora u kaznenom i prekršajnom postupku (dalje u tekstu: Pravilnik).⁵⁰ Na prijedlog Vlade Republike Hrvatske Hrvatski je sabor 19. rujna 1997. donio Zakon o sudovima za mladež⁵¹ u sklopu donošenja novog hrvatskog kaznenog zakonodavstva.⁵² Naime, povijesno gledajući, Hrvatska je tim zakonom prvi put dobila poseban zakon o maloljetnicima,⁵³ a Rittossa i Božičević Grbić⁵⁴ naglašavaju da su cjelokupan zakon, kao i raspodjela materije koju regulira, utemeljeni na načelu *primum non nocere* – prije svega ne povrijediti. Carić konstatira da je „Zakon o sudovima za mladež iz 1997. godine usvojio mnoga napredna rješenja o kaznenopravnom položaju maloljetnika, zbog čega ga možemo svrstati među vodeća maloljetnička zakonodavstva u Europi. U njemu se sveobuhvatno uređuje i materijalnopravni i procesnopravni položaj maloljetnika i ustroj sudova za mladež, koji postaju središte čitave društvene djelatnosti u području sprječavanja maloljetničke delinkvencije.“⁵⁵

---

⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ *Ibid.*, str. 143.

⁴⁸ Narodne novine, broj 84/11, 143/12, 148/13, 56/15 i 126/19.

⁴⁹ Narodne novine, broj 133/12.

⁵⁰ Narodne novine, broj 57/13.

⁵¹ Narodne novine, broj 11/97. Vidjeti: https://narodnovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_10_111_1671.html (15. rujna 2021.). Odluku o proglašenju Zakona o sudovima donio je Zastupnički dom Sabora Republike Hrvatske na sjednici 19. rujna 1997., a stupio je na snagu 1. siječnja 1998.

⁵² Prema čl. 1. Zakon sadrži odredbe za mlade počinitelje kaznenih djela (maloljetnike i mlade punoljetnike) u materijalnom kaznenom pravu, odredbe o sudovima, o kaznenom postupku i o izvršenju sankcija te propise o kaznenopravnoj zaštiti djece i maloljetnika.

⁵³ Oгледа se upravo u tome što je prvi put omogućeno izdvajanje kaznenog prava za maloljetnike iz općega kaznenog prava u njegov posebni dio i kao *lex specialis*, odnosno posebnu granu prava – maloljetničko kazneno pravo.

⁵⁴ Prema: Rittossa, D., Božičević Grbić, M., *Zakon o sudovima za mladež – reformski zahvati i praktične dileme*, HLJKPP, Zagreb, vol. 19, br. 2, 2012, 615–667, str. 630.

⁵⁵ Za više vidjeti: Carić, A., Kustura, I., *Sudovi za mladež: ustrojstvo, sastav i nadležnost prema Zakonu o sudovima*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 16, broj 2/2009, 857–894. str. 858, <https://hrcak.srce.hr/file/132532> (15. rujna 2019.)

Temeljni izvor maloljetničkog prava koji se danas primjenjuje pri izricanju maloljetničkih sankcija, pa tako i sankcije maloljetničkog zatvora prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, u Republici Hrvatskoj jest ZSM.⁵⁶ Maloljetnika ZSM definira s obzirom na dob kao osobu koja je u vrijeme počinjenja djela navršila 14 godina, a nije navršila 18 godina, a mlađeg punoljetnika kao osobu koja je u vrijeme počinjenja djela navršila 18, a nije navršila 21 godinu života.⁵⁷ Sasvim je jasno da se djeca ne rađaju kao delinkventi, već to najčešće postaju uslijed manjkavog odgoja, lošeg utjecaja vršnjaka, ovisnosti, nasilja u obitelji, nedostatka podrške lokalne zajednice i slično. Kada zakažu zaštitni čimbenici prevencije maloljetničke delikvencije, poput kvalitetnog odgoja, podrške, razumijevanja ili razgovora, jedini pravi put od kojeg se očekuje da popravi ili umani štetu jest pravni sustav, koji se temelji na primjeni zakonskih odredaba. Cvjetko smatra da je kazna maloljetničkog zatvora kao kazna lišenja slobode među maloljetničkim sankcijama jedina prva kaznenopravna sankcija i kao takva *ultima ratio* maloljetničkog kaznenog prava.⁵⁸ Njezina posebnost ogleđa se upravo u sadržaju odredbe čl. 24. ZSM-a, koja govori da je maloljetnički zatvor kazna lišenja slobode s posebnostima u odnosu na zakonske uvjete izricanja, trajanje, svrhu i sadržaj sankcije.⁵⁹ Primjerice, može se izreći u točno propisanom trajanju i za određena teža kaznena djela te sud mora biti uvjeren da je takva kazna potrebna.⁶⁰ U odredbi st. 2. istog članka⁶¹ zakonodavac je jasno odredio da za primjenu maloljetničkog zatvora moraju postojati tri kumulativna uvjeta: 1. počinitelj mora biti stariji maloljetnik, 2. mora biti počinjeno kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora od tri godine ili teža, 3. sud mora doći do uvjerenja da, s obzirom na narav i težinu djela i visok stupanj krivnje, ne bi bilo opravdano izreći odgojnu mjeru, već da je potrebno kažnjavanje. Kod kazne maloljetničkog zatvora zakonodavac je naveo da je cilj poduzimanjem mjera „odgoja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja maloljetnika utjecati na daljnji razvoj njegove ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti“, radi

---

⁵⁶ Citirani Zakon predstavlja temeljni pravni dokument u Republici Hrvatskoj, koji kao *lex specialis* uređuje odredbe za mlade počinitelje kaznenih djela (maloljetnike i mlađe punoljetnike) u materijalnom kaznenom pravu, odredbe o sudovima, o kaznenom postupku i o izvršenju sankcija te propise o kaznenopravnoj zaštiti djece. Vidjeti u bilj. 59.

⁵⁷ Čl. 2. ZSM-a.

⁵⁸ Cvjetko, B., *Zakonska i sudska politika kažnjavanja maloljetnika i mlađih punoljetnika kaznom maloljetničkog zatvora* (1998. do 2003.), Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 11, br. 2/2004, 841–865, str. 842.

⁵⁹ Čl. 24. st. 1. ZSM-a.

⁶⁰ Time se potvrđuje i načelo razmjernosti, tj. da kazna mora biti razmjerna stupnju krivnje i svrsi kažnjavanja (koja je specifična za maloljetnike), ali i načelo supsidijarnosti da se maloljetniku neće izreći teža sankcija ako se ista svrha može postići blažom sankcijom. Ako se sud ipak odluči na izricanje maloljetničkog zatvora, što iz prakse proizlazi da je iznimno rijetko, na maloljetnika se primjenjuje niz prava koja su zajamčena odredbama već spomenutih zakona, ali i zakona i propisa kojima se regulira izvršavanje kazne zatvora.

Vidjeti: Dragičević Prtenjača, M., Bezić, R., Zagorec, M., *Vizura hrvatskog maloljetničkog prava pri odlučivanju o maloljetničkom zatvoru i njegovu pridržaju – postoje li kriteriji ili je sve diskrecijska ocjena suda*, Zbornik PFZ 71, (3–4) 377–409 (2021), str. 392. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/266108> (1. lipnja 2022.).

⁶¹ Prema čl. 24. st. 2. ZSM-a maloljetnički se zatvor može izreći starijem maloljetniku za kazneno djelo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora od tri godine ili teža kazna kad s obzirom na narav i težinu djela i visoki stupanj krivnje ne bi bilo opravdano izreći odgojnu mjeru, već je potrebno kažnjavanje.

ostvarenja specijalne i generalne prevencije.⁶² Odredba čl. 6. svojim zasebnim stavcima razdvojila je svrhu odgojnih mjera od svrhe maloljetničkog zatvora, s time da je pojašnjena svrha maloljetničkog zatvora, čime je naglašena njezina generalnopreventivna svrha, a to je da bi se njegovom primjenom trebalo „utjecati na ostale da ne čine kaznena djela“. Uz ZSM, ključnu ulogu u našem nacionalnom zakonodavstvu vezanom uz maloljetne počinitelje kaznenih djela ima i ZISIM.⁶³ ⁶⁴ Iako se radi o maloljetnicima kao zatvorenicima,⁶⁵ osobama koje su lišene temeljnog ljudskog prava na slobodu zbog toga što su osuđene zbog određenih kaznenih djela njihova temeljna prava ne bi smjela biti povrijeđena.⁶⁶ Zato je vrlo važno da se poštuju temeljna načela izvršavanja sankcija, i to zaštita ljudskog dostojanstva te zaštita osobnih i imovinskih prava i interesa svakog maloljetnika.⁶⁷ Kazna maloljetničkog zatvora izvršava se u specijaliziranoj kaznionici za maloljetnike, a iznimno u specijaliziranom odjelu za maloljetnike.⁶⁸ Na izvršavanje kazne maloljetničkog zatvora na odgovarajući se način primjenjuje Zakon o izvršavanju kazne zatvora ako tim Zakonom ili Zakonom o sudovima za mladež nije drukčije propisano.⁶⁹ Dakle, prilikom izvršavanja kazne maloljetničkog zatvora važno je imati na umu odredbe Zakona o izvršavanju kazne zakona.⁷⁰ Smještaj zatvorenika treba odgovarati zdravstvenim, higijenskim i prostornim zahtjevima te klimatskim prilikama. Prostorije u kojima borave zatvorenici moraju biti čiste, suhe i dovoljno prostrane.⁷¹ Analizirajući pravo na smještaj primjeren ljudskom dostojanstvu i zdravstvenim standardima u okviru penitencijarnog prava, *Ivičević Karas* smatra da prenapučenost zatvorskih kapaciteta

---

⁶² Vidjeti u predgovoru Zakona o sudovima za mladež s osvrtom na novine 2011.–2013. Tekst dostupan na: <http://www.zakonosudovimazamladez.uszm.hr/> (5. 2. 2019.), str. 19.

⁶³ Predmetnim Zakonom uređuje se izvršavanje sankcija izrečenih maloljetnicima i mlađim punoljetnicima u kaznenom postupku, i to odgojnih mjera, kazne maloljetničkog zatvora i sigurnosnih mjera, ali se izvršavaju i sankcije izrečene maloljetnicima u prekršajnom postupku, i to odgojne mjere, kazna maloljetničkog zatvora i zaštitne mjere.

⁶⁴ Čl. 1. st. 1. i 2. ZISIM-a.

⁶⁵ Pojam zatvorenika definiran je odredbom čl. 2. st. 1. t. 4. Zakona o izvršavanju kazne zatvora (Narodne novine, 14/21), kojom je propisano da je *zatvorenik* osoba kojoj je izrečena kazna zatvora zbog kaznenog djela i nalazi se na izdržavanju kazne zatvora u kaznionici, odnosno zatvoru.

⁶⁶ Naime, prema odredbi čl. 3. st. 2. i 3. ZISIM-a, maloljetnika se može ograničiti u temeljnim pravima samo iznimno i u granicama nužnim za ostvarenje svrhe izvršavanja sankcija i u postupku propisanom tim Zakonom. O bilo kojem ograničenju u temeljnim pravima maloljetnika tijekom izvršavanja sankcija, razlozima i trajanju tog ograničenja treba odmah izvijestiti nadležni sud i centar za socijalnu skrb te obavijestiti roditelje, odnosno skrbnika maloljetnika. ZISIM, *op. cit.* u bilj. 64.

⁶⁷ Tijekom izvršavanja sankcije maloljetniku se jamči poštovanje ljudskog dostojanstva, potiče se njegov tjelesni, intelektualni i moralni razvoj i čuva njegovo tjelesno i duševno zdravlje. Tijekom izvršavanja sankcije zabranjena je diskriminacija maloljetnika prema rasnoj i etničkoj pripadnosti, boji kože, spolu, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovinskom stanju, članstvu u sindikatu, obrazovanju, društvenom položaju, bračnom ili obiteljskom statusu, dobi, zdravstvenom stanju, invaliditetu, genetskom naslijeđu, rodnom identitetu, izražavanju ili spolnoj orijentaciji. Zabranjeni su i kažnjivi postupci kojima se maloljetnik podvrgava bilo kakvu obliku mučenja, zlostavljanja ili ponižavanja te medicinskim ili znanstvenim pokusima. Zabranjenim postupcima smatraju se i postupci koji su nerazmjerni održavanju reda i stege, pa mogu proizvesti trpljenje ili neprimjereno ograničenje temeljnih prava maloljetnika. Maloljetnik koji je bio žrtva zabranjenih postupaka ima pravo na naknadu štete. Vidjeti odredbe čl. 5. i 6. ZISIM-a.

⁶⁸ Čl. 53. st. 1. ZISIM-a.

⁶⁹ Čl. 53. st. 2. ZISIM-a

⁷⁰ Narodne novine, broj 14/21.

⁷¹ Čl. 81. st. 1. Zakona o izvršavanju kazne zatvora.

često generira neodgovarajuće osnovne uvjete boravka zatvorenika u zatvoru i odražava se, primjerice, na nemogućnost korištenja prostorijama za zajednički boravak zatvorenika, što se pak izravno odražava na kvalitetu pojedinačnog programa izvršavanja kazne zatvora.⁷² Zatvorenik se u pravilu smješta u prostoriju namijenjenu za smještaj više zatvorenika. Zajednički se mogu smjestiti zatvorenici za koje se pretpostavlja da neće negativno utjecati jedan na drugog. Svakom se zatvoreniku osigurava zasebna postelja. Slobodno vrijeme zatvorenici mogu provoditi zajedno, u pravilu u prostorijama za dnevni boravak.⁷³ Svaka prostorija u kojoj zatvorenici žive ili rade mora imati dnevno i umjetno svjetlo koje omogućuje čitanje i rad bez smetnji za vid.⁷⁴ Kaznionice, odnosno zatvori moraju imati sanitarne uređaje koji omogućuju obavljanje fizioloških potreba u čistim i primjerenim uvjetima kad god to zatvorenici žele.⁷⁵ Prema Šeparoviću⁷⁶ temeljna načela izvršavanja kazne zatvora slijede iz poznatih načela kaznenog prava, kao što je načelo zakonitosti, načelo zabrane diskriminacije u postupanju prema zatvorenicima, načelo o razvrstavanju zatvorenika, načelo skupnog izdržavanja kazne zatvora te načelo da zatvorenici ne snose troškove izvršavanja kazne. Posebne odredbe o izvršavanju kazne maloljetničkog zatvora reguliraju smještaj maloljetnika, pravo na posjete i boravak na zraku, posebne mjere održavanja reda i sigurnosti te primjenu vatrenog oružja.⁷⁷ Maloljetnik će biti smješten s drugim maloljetnicima. Iznimno može biti smješten s mlađim punoljetnicima, a u svakom slučaju, u istoj prostoriji ne može biti više od tri zatvorenika.⁷⁸ Maloljetnik ima pravo na posjete članova obitelji četiri puta mjesečno i blagdanom u trajanju od najmanje dva sata, a nakon odobrenja upravitelja mogu ga posjećivati i druge osobe još najmanje dva puta mjesečno u trajanju od najmanje jednog sata.⁷⁹ Maloljetniku će se omogućiti boravak na zraku u trajanju najmanje tri sata dnevno.⁸⁰ Prema maloljetniku nije dopuštena primjena posebne mjere održavanja reda i sigurnosti – osamljenja.⁸¹ Primjena posebne mjere održavanja reda i sigurnosti odvajanja od ostalih maloljetnika dopuštena je u trajanju do sedam dana.⁸² Uporaba vatrenog oružja prema maloljetniku nije dopuštena, osim u slučaju kada se drugim sredstvima ne može odbiti istodoban ili izravno predstojeći protupravni napad kojim maloljetnik ugrožava život drugih osoba.⁸³ Izvršenje izrečenih kaznenopravnih sankcija posljednji je i najteži stadij u složenom procesu kaznenopravne reakcije prema počiniteljima kaznenih djela, o kojemu u krajnjoj liniji ovisi i konačan uspjeh ili neuspjeh čitavog društva u borbi protiv kriminaliteta. Način izvršavanja maloljetničkog zatvora detaljno je propisan Pravilnikom.

⁷² Ivičević Karas, E., *Penitencijarno pravo*, Narodne novine, Zagreb, listopad 2016., str. 63.

⁷³ Čl. 81. st. 2. Zakona o izvršavanju kazne zatvora.

⁷⁴ Čl. 81. st. 3. Zakona o izvršavanju kazne zatvora.

⁷⁵ Čl. 81. st. 4. Zakona o izvršavanju kazne zatvora.

⁷⁶ Prema: Šeparović, Z., *Kazneno izvršno pravo i uvod u penologiju*, Pravni fakultet u Zagrebu, poslijediplomski studij iz kaznenopravnih znanosti, 2003, str. 88 i 89.

⁷⁷ Vidi odredbe od čl. 54. do 57. ZISIM-a.

⁷⁸ Čl. 54. ZISIM-a.

⁷⁹ Čl. 55. st. 1. ZISIM-a.

⁸⁰ Čl. 55. st. 2. ZISIM-a.

⁸¹ Čl. 56. st. 1. ZISIM-a.

⁸² Čl. 56. st. 2. ZISIM-a.

⁸³ Čl. 57. ZISIM-a.

Maloljetnik kojem je izrečena kazna maloljetničkog zatvora kaznu izvršava u specijaliziranoj kaznionici za maloljetnike ili specijaliziranom odjelu kaznionice u zatvorenim, poluotvorenim i otvorenim uvjetima do navršene dvadeset i treće godine.⁸⁴ Ako maloljetnik kojemu je izrečena kazna maloljetničkog zatvora do dvadeset i treće godine ne izdrži kaznu, upućuje se u kaznionicu u kojoj punoljetne osobe izdržavaju kaznu.⁸⁵ U slučajevima iz st. 2. ovog članka maloljetnik može iznimno nastaviti izvršavanje kazne maloljetničkog zatvora u specijaliziranoj kaznionici za maloljetnike ili specijaliziranom odjelu kaznionice ako je to potrebno radi završetka njegova školovanja ili stručnog osposobljavanja ili ako ostatak neizdržane kazne nije veći od šest mjeseci, ali ni u kojem slučaju nakon navršene dvadeset i sedme godine života.⁸⁶ Središnji ured Uprave za zatvorski sustav na prijedlog Centra za dijagnostiku u Zagrebu raspoređuje maloljetnika na izvršavanje kazne maloljetničkog zatvora u zatvorene, poluotvorene ili otvorene uvjete u specijaliziranoj kaznionici za maloljetnike ili specijaliziranom odjelu kaznionice.⁸⁷ Kazna maloljetničkog zatvora izvršava se prema pojedinačnom programu izvršavanja kazne maloljetničkog zatvora (u daljnjem tekstu: program izvršavanja).⁸⁸ Radi ispunjavanja svrhe izvršavanja kazne zatvora za zatvorenika se donosi program izvršavanja. Program izvršavanja sastoji se od psihosocijalnih, socijalnopedagoških, obrazovnih, radnih, okupacijskih, zdravstvenih i sigurnosnih postupaka primjerenih rizicima, potrebama i osobinama zatvorenika, usklađenih s mogućnostima kaznionice, odnosno zatvora.⁸⁹ Na prijedlog stručnog tima specijalizirane kaznionice za maloljetnike ili specijaliziranog odjela kaznionice program izvršavanja donosi upravitelj te se on redovito preispituje, prema potrebi mijenja i nadopunjuje, najmanje jedanput u tri mjeseca.⁹⁰ Maloljetnik je obvezan aktivno sudjelovati i surađivati u provedbi programa izvršavanja.⁹¹ Pogodnosti su skup mjera koje se mogu izreći maloljetniku koji aktivno sudjeluje i surađuje u provedbi programa izvršavanja i ponaša se u skladu s odredbama kućnog reda.⁹² Pogodnosti su ublažavanje uvjeta unutar specijalizirane kaznionice za maloljetnike ili specijaliziranog odjela kaznionice te češći dodiri s vanjskim svijetom.⁹³ Prilikom odlučivanja o pogodnostima koje se odobravaju maloljetniku primjenjuju se odredbe Zakona o izvršavanju kazne zatvora.⁹⁴

---

⁸⁴ Čl. 5. st. 1. Pravilnika.

⁸⁵ Čl. 5. st. 2. Pravilnika.

⁸⁶ Čl. 5. st. 3. Pravilnika.

⁸⁷ Čl. 6. Pravilnika.

⁸⁸ Čl. 7. st. 1. Pravilnika.

⁸⁹ Čl. 75. st. 1. Zakona o izvršavanju kazne zatvora.

⁹⁰ Čl. 7. st. 3. Pravilnika.

⁹¹ Čl. 8. Pravilnika.

⁹² Čl. 9. st. 1. Pravilnika.

⁹³ Čl. 9. st. 2. t. 1. i 2. Pravilnika.

⁹⁴ Čl. 9. st. 3. Pravilnika.

4. MEĐUNARODNI STANDARDI KOD IZVRŠAVANJA ZATVORSKE KAZNE ZA MALOLJETNE POČINITELJE KAZNENIH DJELA

Maloljetnički pravosudni sustavi u Europi razlikuju se u brojnim aspektima, koji uključuju vrste institucija u kojima se maloljetnicima može uskratiti sloboda, dobno ograničenje, druge pravne preduvjete te trajanje smještaja u instituciji, o čemu navode *Dünkel i Stando-Kawecka*.⁹⁵ Prema posljednjim dostupnim podacima iz 2016. iz *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics 2021*⁹⁶ proizlazi da najveći udio maloljetnika u ukupnoj osuđeničkoj populaciji premoćno imaju Engleska i Wales s čak 23,1 % osuđenih maloljetnika. Slijedi Švicarska (9,7 %) i Francuska (7,8 %). Najmanji udio maloljetnika u ukupnoj osuđeničkoj populaciji nalazi se u Češkoj (2,1 %), dok se Hrvatska svrstava među zemlje s malim udjelom maloljetnika, tj. s udjelom od 3,2 %. Prema dostupnim podacima o udjelu maloljetnika u ukupnoj zatvorskoj populaciji taj je udio u Češkoj i Bugarskoj ispod 0,2 %. Hrvatska se uz Latviju i Rumunjsku nalazi unutar europskog prosjeka s rasponom od 0,6 % do 0,7 % udjela maloljetnika u zatvorskoj populaciji. Nizozemska zauzima vodeće mjesto s udjelom od čak 4,8 %, slijedi Srbija s 2,9 % te Švicarska s 2,5 %. Većina europskih zemalja ima manje od 1 % udjela maloljetnika u ukupnoj zatvorskoj populaciji.⁹⁷ Na temelju analize uvjeta života u maloljetničkim zatvorima može se primijetiti da neke države nemaju najmanje zakonske standarde vezane uz smještaj ili najmanji prostor po zatvoreniku, što proizlazi iz tablice 1, koja slijedi u nastavku.⁹⁸

Tablica 1. Prikaz država s minimalnim kapacitetom smještaja i troškovima dnevnih smještaja za maloljetnike u maloljetničkim zatvorima⁹⁹

DRŽAVA	MINIMALNI KAPACITET SMJEŠTAJA	DNEVNI TROŠKOVI SMJEŠTAJA
NJEMAČKA	do 7 m ²	87 EURA
AUSTRIJA	-	120 EURA
DANSKA	-	-
ENGLESKA	-	206 EURA
HRVATSKA	-	-

⁹⁵ Dünkel, F., Stando-Kawecka, B., *Juvenile imprisonment and placement in institutions for deprivation of liberty-Comparative aspects*, u: Dünkel, F., Grzyawa, J., Pruijn, I., Horsfield, P., *Juvenile Justice Systems in Europe, Current Situation and Reform Developments*, vol 4, MG 2011, Forum Verlag Godesberg, str. 1789.

⁹⁶ Aebi, M. F., Caneppele, S., Hashimoto, Y. Z., Jehle, J.-M., Khan, T. S., Kühn, O., Lewis, C., Molnar, L., Pórisdóttir, R., Smit, P., national correspondents, *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics 2021, Series UNILCRIM*, 2021, str. 175 i 268; dostupno na: <https://wp.unil.ch/europeansourcebook/printed-editions-2/> (1. lipnja 2021.).

⁹⁷ *Ibid.*

⁹⁸ Tablicu 1 izradila je autorica na temelju podataka iz knjige autora *op. cit.* u bilj. 117, str. 1808.

⁹⁹ *Ibid.*

U Danskoj vrijedi pravilo da se maloljetnici ne smiju smještati u sobe zajedno sa zatvorenicima starijim od 17 godina.¹⁰⁰ U Njemačkoj je standard 10–12 m², iako to nije propisano zakonom.¹⁰¹ Njemački savezni sud odlučuje da ćelije manje od 7 m² predstavljaju kršenje ljudskog dostojanstva,¹⁰² što je razvidno iz tablice 1. Istražujući pravne odredbe za minimalnu veličinu soba za maloljetnike, *Dünkel i Stando-Kawecka* došli su do zaključka da je u Austriji Uredbom ministarstva pravosuđa određena minimalna veličina prostorija i njihov kapacitet te da objekti ovise o konkretnoj kaznionici.¹⁰³ U Njemačkoj veličina i opremljenost prostorija mora biti adekvatna te prema sudskoj praksi Saveznog ustavnog suda iznosi 7m², dok za Englesku i Hrvatsku nema dostupnih podataka.¹⁰⁴ Osim uz navedene smještajne uvjete, autori su proveli istraživanje vezano za dnevne neto troškove za maloljetnike u maloljetničkim zatvorima, slijedom čega su došli do zaključaka da troškovi za maloljetnike u zatvorima variraju, pa su u Njemačkoj dnevni troškovi oko 87 eura (prosječno su 2005. godine bili 86,64 eura), a u Austriji oko 120 eura po danu. U Engleskoj se boravak u ustanovama za mlade počinitelje naplaćuje po danu i mjestu u iznosu od 206 eura, za boravak u sigurnim dječjim domovima u iznosu od 794 eura, a u sigurnim centrima za obuku mladih u iznosu od 699 eura po danu i mjestu, dok u Danskoj nisu napravljeni posebni izračuni za izdatke za mlade počinitelje kaznenih djela.¹⁰⁵ U Njemačkoj postoji 28 zatvora za mlade s oko 7000 mjesta za prijestupnike u dobi od 14 do 24 godine (90 % osoba starije je od 18 godina), koji su pokrenuti u skladu sa 16 zakona saveznih država te promiču učinkovitu rehabilitaciju i sprječavaju recidivizam.¹⁰⁶ Da obrazovna i rehabilitacijska etika njemačkog sustava vrijedi i kada su u pitanju maloljetni počinitelji u zatvorima, pokazuje primjer zatvora, odnosno institucije za maloljetne počinitelje u *Neustrelitzu*, obilaskom kojeg je utvrđeno da je velika većina mladih bila starija od 18 godina, iako je tehnički moguće da ondje budu i osuđeni 14- ili 15-godišnjaci, koji su tom prilikom intervjuirani (85 % mladih bilo je starije od 18 godina, a njihova je prosječna dob bila 20 godina).¹⁰⁷ Budući da mladi u Njemačko zatvorsku kaznu ne dobivaju olako, obično je riječ o počiniteljima nasilnijih kaznenih djela, za razliku od mladih u američkim ustanovama za maloljetnike. Potrebno je paziti na međunacionalne usporedbe; nasilje, posebno nasilje oružjem, daleko je manje rasprostranjeno u Njemačkoj nego u SAD-u, na primjer. Osoblje je bilo visoko profesionalno, a tretman prema mladima uvelike je normaliziran, osobito u usporedbi s američkim zatvorima za odrasle, u kojima bi mnogi od tih mladih ljudi vjerojatno bili da se slično vrijeđaju u Americi. Razina strukovnog programa bila je zapanjujuća, s profesionalnim obradama drva i metala, kulinarskim poučavanjem i poljoprivredom (uključujući i nagrađivani uzgoj kunića), koji su dominirali svakodnevnim

---

¹⁰⁰ *Ibid.*

¹⁰¹ *Ibid.*, str. 1809.

¹⁰² *Ibid.*

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ *Ibid.*

¹⁰⁵ *Ibid.*, str.1811–1812.

¹⁰⁶ *Ibid.*, str. 1813.

¹⁰⁷ Vincent Schiraldi, *The Crime Report, In Germany, It's Hard to Find a Young Adult in Prison*, <https://thecrimereport.org/2018/04/10/in-germany-its-hard-to-find-a-young-adult-in-prison>, April 10, 2018 (27. svibnja 2022.).

programom mladih.¹⁰⁸ Prema izvješću *Whitehallova* nadzornog tijela za javnu potrošnju, koje također naglašava da su crnačka i manjinska etnička djeca sve više zastupljena u pravosudnom sustavu za mlade, očekuje se da će se broj djece u pritvoru u Engleskoj i Walesu udvostručiti do 2024.¹⁰⁹ ¹¹⁰ U izvješću Državnog ureda za reviziju navodi se da je 2021. više od polovice (53 %) djece u pritvoru bilo iz manjinskih etničkih skupina, u odnosu na manje od trećine (32 %) 10 godina prije, dok se udio crne djece u istom razdoblju povećao s 18 % na 29 %. U izvješću se navodi da se nakon dugotrajnog pada očekuje brz rast broja djece u pritvoru kao izravna posljedica povećanog zapošljavanja policije, poteza za rješavanje sudskih zaostataka uzrokovanih COVID-om i strožih kazni nakon prolaska policije, kriminala, kaznene i sudske reforme zakona. Najnovije prognoze, međutim, pokazuju da će se broj djece u dobi od 15 do 17 godina u ustanovama za mlade prijestupnike (YOI) udvostručiti s 343 u 2021. na 700 samo četiri godine poslije, što izaziva zabrinutost oko kapaciteta u sustavu.¹¹¹

U većini država smještaj se određuje što je moguće bliže domu ili mjestu u koje će maloljetnik biti pušten.¹¹² U velikom broju država postoji samo nekoliko takvih institucija za maloljetnike (u Austriji samo jedna), i to posebno za djevojčice, pa se to načelo ne može lako slijediti.¹¹³ Jedno je od načela smještanja i načelo odvajanja djevojčica i dječaka.¹¹⁴ Čini se da je Danska jedina država u kojoj se strogo ne slijedi pravilo, odnosno načelo prema kojem je potrebno strogo odvojiti djevojčice i dječake.¹¹⁵ Što se tiče načela najmanjih standarda kod smještaja (uključujući najmanje pravne standarde vezane uz broj maloljetnika u jednoj sobi), već je navedeno da postoje razna pravila. Osim toga, austrijske su vlasti izvijestile da u Austriji samo maloljetnički zatvor u *Gerasdorfu* ima 100 jednokrevetnih soba i 5 dvokrevetnih soba za maloljetnike.¹¹⁶ ¹¹⁷ Prenapučenost u većini država nije problem, uz iznimku Engleske i Walesa.¹¹⁸ Diferencijacija, klasifikacija i odvajanje (dječaci i djevojčice, specifični prijestupnici i dobne skupine) važna su pitanja organizacije zatvora.¹¹⁹ Od svih kriterija najviše se navodi spol.¹²⁰ Osim Danske, Francuske i Nizozemske, sve države omogućuju zasebne jedinice za dječake i djevojčice.¹²¹ Međutim, Engleska i Wales nemaju odvajanje prema spolu u dječjim domovima za djecu od 12 do 14 godina.¹²² Drugi je kriterij dob, pa se u nekim državama

---

¹⁰⁸ *Ibid.*

¹⁰⁹ The Guardian, Number of children in custody in England and Wales set to double by 2024, <https://www.theguardian.com/law/2022/apr/28/number-children-in-custody-england-wales-national-audit-office-report> (27. svibnja 2022.).

¹¹⁰

¹¹¹ *Ibid.*

¹¹² *Op. cit.* u bilj. 117, str. 1814.

¹¹³ *Ibid.*

¹¹⁴ *Ibid.*

¹¹⁵ *Ibid.*

¹¹⁶ *Ibid.*

¹¹⁷ *Ibid.*

¹¹⁸ *Ibid.*

¹¹⁹ *Ibid.*, str. 1816.

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ *Ibid.*

¹²² *Ibid.*

vrlo mlade dobne skupine odvajaju od starijih. U nekim njemačkim zatvorima za mlade vrši se diferencijacija između zatvorenika s posebnim potrebama vezanim uz postupanje i osoba koje su zatvorene na duže vrijeme.¹²³ Prednost školovanja i strukovnog obrazovanja u odnosu na rad često je zakonski propisana (npr. Njemačka).¹²⁴ Temeljem pojedinačnog plana maloljetnici općenito imaju pravo na obrazovanje i programe rehabilitacije te smisleno slobodno vrijeme, pa tako u svim državama zatvorenici imaju obvezu sudjelovati u školovanju i strukovnom obrazovanju, a često imaju i obvezu raditi (npr. Austrija, Danska, Njemačka).¹²⁵ Sudjelovanje u psihološkim ili nekim drugim programima liječenja nije obvezno (npr. Njemačka).¹²⁶ Kontakt maloljetnika s vanjskim svijetom (posjeti, dugotrajniji posjeti obitelji, dopusti i sl.) imaju veliku važnost.¹²⁷ Zato sve države omogućuju redovite posjete (u većoj mjeri nego u zatvorima za odrasle), redovite dopuste u pratnji ili bez nje, pri čemu se navodi da to treba biti „dio uobičajenog režima“, a ne privilegija za dobro ponašanje.¹²⁸ Uključivanje roditelja u izvršenje i pripremu otpuštanja i dalje nije dovoljno razvijeno.¹²⁹ Odgovor iz Danske vjerojatno upućuje na uobičajenu sliku: roditelji nisu uključeni u provedbu kazne, ali će se s njima stupiti u kontakt u vezi s dopustom i uvjetnim otpuštanjem ako će maloljetni delikvent živjeti s roditeljima.¹³⁰ U Njemačkoj se medijaciji i reparaciji daje važna uloga u sustavu disciplinskih sankcija.¹³¹ Postupci za dovršenje smještaja u maloljetničkim zatvorima obično počinju u ustanovi, uz procjenu i prognozu napretka maloljetne osobe.¹³² Iznimno, u Danskoj Uprava za zatvore i uvjetne kazne odlučuje po preporuci zatvora.¹³³ Što se tiče mjera za pripremu otpuštanja i uključivanje vanjskih službi (npr. služba za uvjetno, privatne agencije za socijalnu skrb itd.), u Danskoj, Engleskoj i Walesu te Njemačkoj uvjetna sloboda i servisi nakon skrbi uključuju se sustavno.¹³⁴ Suradnja je nerijetko propisana planom ustanove koja razjašnjava obveze službe koja se bavi uvjetnom slobodom za svaki pojedinačni slučaj.¹³⁵ Maloljetnici lišeni slobode obično imaju pristup pravnoj pomoći.¹³⁶ Posjeti odvjetnika ne nadziru se. Ponekad problem nastaje kada maloljetnici nemaju novčana sredstva, a besplatna pravna pomoć nije uvijek dostupna.¹³⁷ Upravljanje, obuka i odabir osoblja teško se mogu procijeniti jer u većini država postoje neke metode upravljanja kvalitetom, no sadržaj i intenzitet programa obuke nisu do kraja poznati.

---

¹²³ *Ibid.*

¹²⁴ *Ibid.*, str. 1817.

¹²⁵ *Ibid.*

¹²⁶ *Ibid.*

¹²⁷ *Ibid.*

¹²⁸ *Ibid.*

¹²⁹ *Ibid.*

¹³⁰ *Ibid.*

¹³¹ *Ibid.*, str. 1818.

¹³² *Ibid.*

¹³³ *Ibid.*

¹³⁴ *Ibid.*

¹³⁵ *Ibid.*

¹³⁶ *Ibid.*, str. 1819.

¹³⁷ *Ibid.*

5. IZDRŽAVANJE KAZNE MALOLJETNIČKOG ZATVORA U POŽEGI

5.1. Okolnosti provođenja istraživanja

Ključan povod zbog kojeg je autorica odlučila istraživati navedenu temu bio je njezin posjet Odgojnom zavodu u Turopolju.¹³⁸ Nakon što je vidjela uvjete života u Odgojnom zavodu, koji predstavljaju oduzimanje slobode i izolaciju od društva za svakog maloljetnog počinitelja, došla je na ideju kako bi bilo poželjno vidjeti i istražiti kakvi su uvjeti života u maloljetničkom zatvoru. Maloljetnički zatvor sam po sebi predstavlja kažnjavanje za maloljetne počinitelje te u tom smislu svaka dodatna povreda prava maloljetnih počinitelja prilikom izdržavanja kazne maloljetničkog zatvora ne bi bila poželjna ni pravno prihvatljiva. U tom kontekstu postavilo se pitanje što se uistinu krije iza stvarnih uvjeta izdržavanja kazne maloljetničkog zatvora, da bi se na taj način spoznali problemi koji su za sada „nevidljivi“ jer se o njima ne izvještava i nema dovoljno istraživanja. Stoga će se u ovom dijelu rada prikazati relevantni podaci i zaključci dobiveni istraživanjem provedenim u Kaznionici u Požegi u Odjelu maloljetničkog zatvora.¹³⁹ Istraživanje o stvarnim uvjetima boravka u maloljetničkom zatvoru provodilo se u trenutku izdržavanja kazne maloljetničkog zatvora.¹⁴⁰ Postavljena istraživačka pitanja koja se odnose na istraživanje okolnosti izdržavanja kazne maloljetničkog zatvora sistematizirana su kroz tri temeljna aspekta: 1. smještaj u maloljetničkom zatvoru, 2. odnos sa zaposlenicima i stručnim osobljem, 3. postpenalni tretman.¹⁴¹

5.2. Uvjeti smještaja u maloljetničkom zatvoru i prava osuđenika na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora

Smještaj djeteta kao maloljetnog počinitelja kaznenog djela u ustanovu tipa maloljetničkog zatvora posebna je zadaća društva. No glas djece o kojoj ovdje govorimo

---

¹³⁸ Prvi posjet Odgojnom zavodu u Turopolju bio je u sklopu seminara maloljetničkog kaznenog prava Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, nakon čega je uslijedio i posjet maloljetničkom zatvoru u Požegi. Upravo iz tih posjeta javila se kod autorice znatiželja koja je nametnula razna pitanja, među kojima je temeljno pitanje bilo: što je dovelo do toga da jedno prilično mirno i plaho dijete tijekom svojeg odrastanja naglo promijeni svoje ponašanje i krene u „loše“ sfere društva te na kraju postane dio pravosudnog sustava u ulozi počinitelja kaznenog djela?

¹³⁹ Autorica je samostalno i neposredno provela istraživanje 12. veljače 2018. godine u kaznionici u Požegi, kada je na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora zatekla ukupno 10 osuđenika. *Op. cit.* u bilj. 35, str. 222–248.

¹⁴⁰ Od ukupnog broja koji su se trenutačno nalazili na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora, dakle od njih ukupno deset, na dan provođenja istraživanja autorica je zatekla samo osmoricu jer je jedan prisustvovao raspravi na sudu, dok se drugi nalazio u poluotvorenom odjelu, gdje je zaposlen u poljoprivrednoj radionici, tj. u stočarstvu. Od njih osmoricu sudjelovati u intervjuu pristala su šestorica osuđenika, budući da je dobrovoljnost nužan aspekt kvalitativnog istraživanja s djecom. *Ibid.*, str. 232–233.

¹⁴¹ Osim polustrukturiranog intervjua, u sklopu navedenog istraživanja autorica je provela neformalni razgovor s voditeljicom tretmana maloljetničkog odjela te s ostalim djelatnicima, odnosno stručnim osobljem, koji su u trenutku provođenja istraživanja zatečeni u maloljetničkom zatvoru u Požegi. Uvidom u podatke Kaznionice u Požegi utvrđeno je da su osuđenici koji su zatečeni na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora počinili kaznena djela teške krađe, razbojničke krađe i razbojništva, kazneno djelo ubojstva u pokušaju, krivotvorenje isprave te kazneno djelo protiv spolne slobode. *Ibid.*, str. 230–234.

vrlo se rijetko čuje u našoj javnosti i okolini. Jednom smješteni u instituciju poput maloljetničkog zatvora, maloljetni osuđenici nemaju mogućnosti prezentirati javnosti u kakvim se uvjetima nalaze unutar te institucije. Kakva je interakcija između njih i zaposlenika te stručnog osoblja koje se nalazi u svakodnevnom radu s njima, ne može se „otkriti“, niti se može odgovoriti na postavljena pitanja bez izravne komunikacije s maloljetnim osuđencima koji se nalaze u tim uvjetima.

Kako bi saznala pravo stanje uvjeta smještaja u maloljetničkom zatvoru, autorica je za svoje istraživanje izradila ukupno devet tvrdnji koje se odnose na smještaj u maloljetničkom zatvoru i koje su bile ponuđene ispitanicima tijekom intervjua. Sudionici su na njih odgovarali potvrdno ili negativno ovisno o svojem doživljaju stvarnih uvjeta na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora.¹⁴² Za prvu tvrdnju, koja je glasila: „Uručeno mi je pisano objašnjenje o pravima i obvezama za vrijeme izdržavanja kazne zatvora te kućni red s dnevnim rasporedom“, može se zaključiti da su svi ispitanici (njih šestoro) odgovorili da im je prilikom zaprimanja u maloljetnički zatvor uručeno pisano objašnjenje o pravima i obvezama za vrijeme izdržavanja kazne zatvora te kućni red s dnevnim rasporedom.¹⁴³ U odnosu na drugu tvrdnju: „Omogućeno mi je obrazovanje, stručno osposobljavanje, sudjelovanje u tečajevima, uključivanje u rad humanitarnih organizacija“, samo polovica, dakle 50 % ispitanika, izjavila je da im je omogućeno obrazovanje, stručno osposobljavanje, sudjelovanje u tečajevima, uključivanje u rad humanitarnih organizacija, dok je druga polovica ispitanika dala negativan odgovor.¹⁴⁴ Treća tvrdnja: „Maloljetnički zatvor osigurava prostor i opremu za svrhovito korištenje slobodnog vremena (radionice, vježbaonice, knjižnica)“ u potpunosti je dobila potvrdno očitovanje od svih šestoro ispitanika. Dakle, u kontekstu prostora i opreme za svrhovito korištenje slobodnog vremena (radionice, vježbaonice, knjižnica) u maloljetničkom zatvoru svi su ispitanici bili zadovoljni, tako da je tvrdnja potvrđena u cijelosti 100 %.¹⁴⁵

---

¹⁴² Rezultati su dobiveni temeljem kvalitativne metode polustrukturiranog intervjua, koji načelno predstavlja kombinaciju otvorenih i zatvorenih pitanja. Proveden je 12. veljače 2018. u prostorijama Odjela maloljetničkog zatvora u Požegi. *Ibid.*, str. 236.

¹⁴³ U odnosu na dnevni raspored i aktivnosti koje obavljaju temeljem kućnog reda maloljetničkog zatvora od ustajanja do odlaska na spavanje, ispitanici su svi podjednako opisali jedan svoj dan u kaznionici. Suglasno su izjavili da taj dnevni raspored ovisi o tome ostvaruje li osuđenik u pogodnosti ili ne. Pogodnosti su skup mjera koje se mogu izreći maloljetniku koji aktivno sudjeluje i surađuje u provedbi programa izvršavanja i ponaša se u skladu s odredbama Kućnog reda. Tako postoje pogodnosti: 1) ublažavanje uvjeta unutar specijalizirane kaznionice za maloljetnike ili specijaliziranog odjela kaznionice, 2) češći dodiri s vanjskim svijetom. Prema dnevnom rasporedu osuđenici koji ostvaruju pogodnosti ustaju u 8 sati, nakon čega imaju doručak, koji traje pola sata, dakle do 8,30 sati, nakon čega pak doručak imaju oni koji ne ostvaruju pogodnosti. Nakon doručka svi se upućuju na rad u malu prostoriju koja se nalazi u Odjelu maloljetničkog zatvora pod nadzorom pravosudnih policajaca. Ondje obavljaju tzv. uslužnu djelatnost (pakiranje i sastavljanje matica i vijaka) sve do gableca. Gablec u 9,30 sati prvo imaju oni koji ne ostvaruju pogodnosti do 10 sati, a od 10 do 10.30 gablec imaju oni koji ostvaruju pogodnosti. Dok oni koji ostvaruju pogodnosti imaju pravo na šetnju, tj. izlazak van, od 11.30 do 12.30. sati, oni koji ih ne ostvaruju zaključani su u prostorijama, odnosno u svojim sobama. U 13 sati vrijeme je za ručak, s time da oni koji ne ostvaruju pogodnosti imaju ručak od 13 do 13.30 sati, a oni koji ih ostvaruju od 13.30 do 14 sati. Vrijeme je večere u 19 sati, s time da se ponovno ove dvije grupe izmjenjuju, tako da oni koji ne ostvaruju pogodnosti imaju večeru od 19 do 19.30 sati, a oni koji je ostvaruju od 19.30 do 20 sati. *Ibid.*, str. 237.

¹⁴⁴ *Ibid.*

¹⁴⁵ *Ibid.*

Četvrta tvrdnja, koja glasi: "Prostorije u kojima boravim (spavaonica, zajednička prostorija ili drugo) i uvjeti u tim prostorijama odgovaraju zdravstvenim, higijenskim i prostornim zahtjevima te klimatskim uvjetima" jednako je potvrđena od strane svih ispitanika budući da su svi ispitanici konstatali potvrdno da prostorije u kojima borave (spavaonica, zajednička prostorija ili drugo) odgovaraju zdravstvenim, higijenskim i prostornim zahtjevima te klimatskim uvjetima, što potvrđuje četvrta tvrdnja iz tablice.¹⁴⁶ Petu tvrdnju: „Osigurano mi je rublje, odjeća, obuća i posteljina prikladna klimatskim uvjetima“ potvrdilo je samo petero ispitanika istraživanja, pri čemu su isti ispitanici izjavili da im je u zatvoru osigurano rublje, odjeća, obuća i posteljina koja je prikladna klimatskim uvjetima, osim jednog ispitanika, koji je izjavio da nije zadovoljan održavanjem osobne higijene budući da nedostaje WC papira i šampona.¹⁴⁷ Šesta tvrdnja: „Hrana je pripremljena i poslužena u tri obroka dnevno, a kvaliteta ili količina obroka zadovoljava prehrabene i zdravstvene potrebe“, potvrđena je u cijelosti 100 % jer su svi ispitanici izjavili da je pripremljena hrana poslužena u četiri obroka dnevno – doručak, galeb, ručak i večera, što u cijelosti zadovoljava njihove prehrabene i zdravstvene potrebe. Sedma tvrdnja: "Osigurano je pravo na posjet u maloljetničkom zatvoru", potvrđena je u odnosu na pet ispitanika, dok je utvrđeno da jednog ispitanika ne posjećuje nitko.¹⁴⁸ Glede osme tvrdnje: „Omogućen je dnevni boravak na zraku u trajanju od najmanje tri sata dnevno“, ispitanici su svi odgovorili potvrdno, dakle 100 %.¹⁴⁹ Deveta tvrdnja, koja glasi: „Nisu potrebne promjene kućnog reda“, u potpunosti je potvrđena od strane svih šestoro ispitanika.

Tablica 2. Prikaz tvrdnji sudionika intervjua iz aspekta smještaja u maloljetničkom zatvoru¹⁵⁰

TVRDNJE:	SUDIONICI INTERVJUA					
	1	2	3	4	5	6
1. Uručeno mi je pisano objašnjenje o pravima i obvezama za vrijeme izdržavanja kazne zatvora te kućni red s dnevnim rasporedom.	DA	DA	DA	DA	DA	DA
2. Omogućeno mi je obrazovanje, stručno osposobljavanje, sudjelovanje u tečajevima, uključivanje u rad humanitarnih organizacija.	NE	NE	NE	DA	DA	DA

¹⁴⁶ *Ibid.*

¹⁴⁷ *Ibid.*

¹⁴⁸ *Ibid.*

¹⁴⁹ *Ibid.*

¹⁵⁰ Predmetnu tablicu autorica je izradila na temelju pitanja iz intervjua te odgovora ispitanika.

3. Maloljetnički zatvor osigurava prostor i opremu za svrhovito korištenje slobodnog vremena (radionice, vježbaonice, knjižnica).	DA	DA	DA	DA	DA	DA
4. Prostorije u kojima boravim (spavaonica, zajednička prostorija ili drugo) i uvjeti u tim prostorijama odgovaraju zdravstvenim, higijenskim i prostornim zahtjevima te klimatskim uvjetima.	DA	DA	DA	DA	DA	DA
5. Osigurani su rublje, odjeća, obuća i posteljina prikladni klimatskim uvjetima.	DA	DA	DA	DA	DA	NE
6. Hrana je pripravljena i poslužena u tri obroka dnevno, a kvaliteta ili količina obroka zadovoljava prehrambene i zdravstvene potrebe.	DA	DA	DA	DA	DA	DA
7. Osigurano je pravo na posjet u maloljetničkom zatvoru.	DA	DA	DA	DA	DA	NE
8. Omogućen je dnevni boravak na zraku u trajanju od najmanje 3 sata.	DA	DA	DA	DA	DA	DA
9. Nisu potrebne promjene kućnog reda.	DA	DA	DA	DA	DA	DA

Na temelju dobivenih rezultata o tvrdnjama sudionika intervjua koje se odnose na aspekt smještaja u maloljetničkom zatvoru utvrđeno je da su sudionici intervjua na gotovo sve ponuđene tvrdnje odgovorili potvrdno, dakle u 90,7 % slučajeva, a što je prikazano u tablici 2. Navedene tvrdnje, koje zapravo predstavljaju glas maloljetnika koji se nalaze na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora, imaju veliko značenje i velik doprinos u istraživanju o uvjetima smještaja u maloljetničkom zatvoru. Tvrdnje, odnosno podaci koje su dali ispitanici u svojim izjavama tijekom intervjua, otkrivaju najiskreniju i najvjerodostojniju sliku o tome u kakvim uvjetima oni doista žive i borave. Prilično začuđuju tvrdnje 50 % ispitanika da im nije omogućeno obrazovanje, stručno osposobljavanje, sudjelovanje u tečajevima ili uključivanje u rad humanitarnih organizacija. Činjenica da je u 50 % slučajeva izraženo nezadovoljstvo s tog aspekta nije zanemariva i zahtijeva stručnu pozornost, posebno ako uzmemo u obzir odredbu čl. 28. Konvencije o pravima djeteta, koja izričito govori o pravu na obrazovanje, a koje se odnosi i na postupanje s djecom kao počiniteljima kaznenog djela. U odnosu na petu i sedmu tvrdnju može se zaključiti da navedena blaga odstupanja u vidu jednog negativnog odgovora ispitanika ne dovode u sumnju da u tom kontekstu nisu zadovoljeni uvjeti za kvalitetan smještaj koji zadovoljava međunarodne standarde. Rezultati četvrte, pete i šeste tvrdnje ispitanika pokazuju da su uvjeti sukladni Havanskim pravilima. Havanskim

pravilima postavljeni su osnovni kriteriji za higijenu i zdravlje, osim toga, propisano je da čista pitka voda mora biti dostupna maloljetnicima u bilo koje vrijeme, da svaki maloljetnik treba imati čist krevet, da sanitarne instalacije trebaju imati dovoljno kapaciteta da budu u skladu s lokalnim i nacionalnim standardima. Osim toga, odjeća maloljetnika mora biti prilagođena klimi, ne smije biti ni na koji način degradirajuća ili ponižavajuća, a čemu je u slučaju maloljetničkog zatvora u Požegi udovoljeno.

5.3. Odnos zaposlenika i stručnog osoblja prema osuđenima na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora

Uz smještaj zatvorenika, koji predstavlja temeljni aspekt kroz koji se sagledava cjelokupna učinkovitost izvršavanja kazne maloljetničkog zatvora, cjelokupno ostvarenje preodgoja i resocijalizacije maloljetnika na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora moguće je jedino ukoliko je i odnos zaposlenika i stručnog osoblja pozitivan.¹⁵¹ Stoga je u pravu *Zećirović* kada smatra da rad sa zatvorenicima treba biti kvalitetan i imati točno određenu svrhu kako bi oni tijekom boravka u zatvoru postigli pozitivne promjene koje im omogućuju uspješno ponovno uključivanje u život na slobodi, u skladu sa zakonima i normama društva, te kako bi se mogućnost recidiva svela na najmanju moguću razinu.¹⁵² Takav tretman potrebno je primjenjivati prema svim maloljetnicima koji se nalaze na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora, to više što se ne radi o odraslim osuđenima. Stoga se, osim istraživanja o uvjetima smještaja u maloljetničkom zatvoru, istraživanje odnosilo i na istraživanje odnosa sa zaposlenicima i stručnim osobljem u maloljetničkom zatvoru. U tom kontekstu ispitanicima su zadane dvije tvrdnje. Prva tvrdnja glasila je: „Stručno osoblje, odnosno zaposlenici kaznionice, rade na poboljšanju kvalitete odnosa i komunikacije“, s čim se složilo petero ispitanika, dok se jedan ispitanik nije složio.¹⁵³ Rad i odnos zaposlenika, odnosno službenika u kaznionici, tri ispitanika ocijenila su ocjenom vrlo dobro, dva ispitanika ocjenom zadovoljan sam, dok je jedan od njih ocijenio da se nedovoljno trude, što upućuje na nedostatak zdrave i kontinuirane komunikacije, povjerenja te odnosa odgajatelj – dijete.¹⁵⁴ U odnosu na drugu tvrdnju: „Na izdržavanju kazne zatvora doživio sam ili primijetio bilo koji oblik nedopuštenog ponašanja od strane djelatnika ili drugih osoba, ili ponižavajućeg ili grubog postupka, mučenja, trpljenja ili zlostavljanja“, trojica ispitanika izjavila su da nisu imala neugodnog iskustva, dok su

---

¹⁵¹ Naime, resocijalizacija bi trebala imati za cilj omogućiti svakom maloljetniku nakon odslužene kazne maloljetničkog zatvora ponovnu integraciju u širu društvenu zajednicu te ga učiniti funkcionalnom jedinkom unutar raznih socijalnih struktura i grupa. *Ibid.*, str. 240.

¹⁵² *Zećirović, E., Teorije pomaganja u penalnom sustavu*, Andragoški glasnik, 2013, 17 (1), str. 49–64.

¹⁵³ *Op.cit.* u bilj. 35, str. 241.

¹⁵⁴ U osmom pitanju sudionici intervjuja trebali su odgovoriti kako bi ocijenili rad i odnos zaposlenika, odnosno službenika u kaznionici, prema njima te odgovoriti na potpitanje: „Radi li stručno osoblje, odnosno zaposlenici kaznionice, na poboljšanju kvalitete odnosa i komunikacije prema vama koji izdržavate kaznu maloljetničkog zatvora?“ Kao ponuđeni odgovor na potpitanje trebali su navesti opisnu ocjenu: a) nedovoljno se trude, b) zadovoljan sam, c) vrlo dobro. *Ibid.*

dvojica ispitanika izjavila da su primijetila verbalno ponižavanje od strane osoblja, a jedan od njih od strane zatvorenika.¹⁵⁵

Tablica 3. Prikaz tvrdnji sudionika intervjua iz aspekta odnosa sa zaposlenicima i stručnim osobljem u maloljetničkom zatvoru¹⁵⁶

TVRDNJE	SUDIONICI INTERVJUA					
	1	2	3	4	5	6
1. Stručno osoblje, odnosno zaposlenici kaznionice, radi na poboljšanju kvalitete odnosa i komunikacije.	DA	DA	DA	DA	DA	NE
2. Na izdržavanju kazne zatvora doživio sam ili primijetio bilo koji oblik nedopuštenog ponašanja od strane djelatnika ili drugih osoba, ili ponižavajućeg ili grubog postupka, mučenja, trpljenja ili zlostavljanja.	NE	NE	NE	DA	DA	DA

Iz rezultata koji su prikazani u tablici 3 i koji se odnose na prvu tvrdnju može se primijetiti da gotovo 83 % ispitanika smatra da stručno osoblje, odnosno zaposlenici kaznionice, rade na poboljšanju kvalitete odnosa i komunikacije.¹⁵⁷ Druga tvrdnja iz tablice pokazuje da je polovica ispitanika, njih 50 %, prilikom izdržavanja kazne maloljetničkog zatvora naišla na nedopuštena ponašanja od strane osoblja i zatvorenika, ali predmetne incidentne, odnosno događaje, ispitanici nisu bili voljni ispričati. Rezultati istraživanja pokazuju da postoji verbalno ponižavanje od strane zaposlenika, ali i između samih osuđenika koji se nalaze na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora.¹⁵⁸

¹⁵⁵ *Ibid.*

¹⁵⁶ U tablici 3 prikazani su rezultati sudionika intervjua iz perspektive odnosa sa zaposlenicima i stručnim osobljem.

¹⁵⁷ U ovom kontekstu važno je napomenuti da sukladno čl. 56. ZISIM-a prema maloljetniku nije dopuštena primjena posebne mjere održavanja reda i sigurnosti – osamljenja, dok je primjena posebne mjere održavanja reda i sigurnosti odvajanja od ostalih maloljetnika dopuštena u trajanju do sedam dana.

¹⁵⁸ Tako su dvojica ispitanika izjavila da su primijetila verbalno ponižavanje od strane osoblja, a jedan od njih od strane zatvorenika. Prilikom intervjuiranja svi sudionici istraživanja bili su vrlo kooperativni i bili su spremni dati precizne i autentične podatke o sebi, bez navođenja osobnih podataka. Napokon su dobili priliku da s njima porazgovara netko tko nije iz sustava u kojem se oni nalaze, netko s kime mogu podijeliti svoja razmišljanja, probleme, strahove, želje. Većina maloljetnih počinitelja koje sam zatekla na izdržavanju kazne u maloljetničkom zatvoru boravi kratko vremensko razdoblje svojeg života, pri čemu se visina kazne svakog pojedinog zatvorenika kreće u vremenskom rasponu od 10 mjeseci do 4 godine. *Ibid.*, str. 243.

5.4. Postpenalni tretman

Analizom odredaba ZISIM-a koje se odnose na postpenalni tretman može se uočiti da u okviru navedenih odredaba postoji samo jedna odredba kojom je propisano što je sud dužan učiniti u slučaju otpuštanja maloljetnika kad mu je izrekao kaznu maloljetničkog zatvora.¹⁵⁹ Prema *Mejovšeku* kroz tretman se sa zatvorenicima radi na resocijalizaciji, modifikaciji ponašanja, razmišljanja i stavova, stjecanju i poboljšavanju raznih vještina koje su im potrebne nakon izlaska iz zatvora, razvoju pozitivnih obilježja ličnosti kako bi se stekli svi preduvjeti za uspješnu reintegraciju u zajednicu.¹⁶⁰ Gledajući u blisku budućnost svakog osuđenika koji se nalazi na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora, postpenalni tretman trebao bi predstavljati postupak preodgoja i resocijalizacije osoba koje su osuđene na izdržavanje zatvorske kazne kako bi se bolje snašle u okruženju na slobodi. U tom je smislu bilo potrebno, kao što je već bilo ranije spomenuto u ovome istraživanju, pažnju posvetiti istraživanju okolnostima izdržavanja kazne maloljetničkog zatvora s perspektive postpenalnog tretmana. Tako je postavljena tvrdnja koja je glasila: „Razmišljao sam o povratku u svoju obitelj“, koja je zapravo odgovorila na pitanje jesu li ispitanici nakon izlaska iz maloljetničkog zatvora razmišljali o povratku u svoju obitelj.¹⁶¹ O povratku svojoj obitelji po izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora ispitanici su izjavili da se namjeravaju vratiti u obitelj, završiti školu, otići u Englesku, vratiti se u obitelj i osamostaliti se, vratiti se majci, upisati četvrtu godinu te završiti studij. Dakle, kod svih ispitanika postoji izražena želja za povratkom u obitelj.¹⁶² Iz neformalnog razgovora s voditeljicom tretmana odjela maloljetničkog zatvora te na temelju rezultata intervjua može se zaključiti da u tom dijelu postoji nedostatak tretmana kojima bi bili obuhvaćeni svi postupci koji su usmjereni prema maloljetnicima koji su zatečeni na izdržavanju.¹⁶³

---

¹⁵⁹ Prema čl. 16. ZISIM-a sud koji je maloljetniku izrekao kaznu maloljetničkog zatvora dužan je o otpuštanju maloljetnika izvijestiti nadležni centar za socijalnu skrb prema mjestu prebivališta, odnosno boravišta maloljetnika. Već sam taj nedostatak zakonskih normi predstavlja znak da postpenalnom tretmanu u Hrvatskoj nije pridana pozornost koja bi trebala biti usmjerena na pripremu osuđenika za izlazak na slobodu.

¹⁶⁰ Penološki tretman i priprema zatvorenika za izlazak iz zatvora počinje već samim dolaskom u zatvor ili kaznionicu na izdržavanje kazne zatvora koju je odredio sud. *Mejovšek, M., Uvod u penološku psihologiju.* Naklada Slap, 2002, Jasterbarsko.

¹⁶¹ *Op. cit.* u bilj. 35, str. 244.

¹⁶² Deseto pitanje odnosilo se na vrijeme nakon izdržavanja kazne maloljetničkog zatvora, konkretno na povratak svojoj obitelji po izdržavanju kazne. Osim o tom jesu li razmišljali o povratku u svoju obitelj, ispitanici su pitani što bi voljeli raditi u budućnosti. *Op.cit.* u bilj. 35, str. 245.

¹⁶³ Istraživanje je pokazalo da ih je potrebno što bolje uključiti u razne zanimljive aktivnosti tijekom boravka u maloljetničkom zatvoru, što će poslije biti korisno za njihov osobni rast i razvoj, ali i za izlazak na slobodu. Potrebno ih je uključivati u korisne, sustavne aktivnosti, u kojima će dati svoj doprinos i aktivirati se kako bi stekli dobit za sebe same, ali i za društvo, a ne pasivno ih držati zatvorene na način da rade dva sata dnevno posao koji ne zadovoljava njihove kompetencije, kako je to pokazalo istraživanje unutar maloljetničkog zatvora koji je dio cjelokupnog predmeta ovog istraživanja. *Ibid.*

Tablica 4. Prikaz tvrdnji sudionika intervjua o povratku u obitelj¹⁶⁴

TVRDNJA	SUDIONICI INTERVJUA					
	1	2	3	4	5	6
Razmišljao sam o povratku u svoju obitelj.	DA	DA	DA	DA	DA	DA

6. ZAKLJUČNO

Istraživanje provedeno u maloljetničkom zatvoru u Kaznionici u Požegi – Odjelu¹⁶⁵ maloljetničkog zatvora u cilju utvrđivanja stvarnih uvjeta života na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora pokazalo je da smještaj u maloljetničkom zatvoru udovoljava međunarodnim standardima te da su njime zadovoljni i sami ispitanici intervjua. Time je zaključeno da je postavljena hipoteza (H): *Stvarni uvjeti na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora u skladu su s međunarodnim dokumentima* u cijelosti potvrđena. Međutim, provedenim istraživanjem u hrvatskom maloljetničkom zatvoru s aspekta uvjeta života utvrđeni su različiti problemi, koje su već i prije uočile *Radić i Lončarević* prema njima dostupnim podacima navodeći da su prostorni i kadrovski uvjeti kaznionice jedva zadovoljavajući.¹⁶⁶ Problematika se konkretno odnosi na neadekvatan prostor za rad te neadekvatne objekte za izvođenje sportskih sadržaja (muška teretana), nedovoljno opremljene i skućene spavaonice, nezadovoljavajući odnos zaposlenika i stručnih osoba prema maloljetnicima koji se nalaze na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora, uočenu verbalnu i ponižavajuću komunikaciju od strane osoblja, ali i pojedinih zaposlenika, nedovoljnu brigu o povratku na slobodu, nepostojeći postpenalni tretman i neadekvatnu psihološku pomoć. Na temelju zatečenog stanja u Kaznionici u Požegi uočeno je da je sada najveći problem u nedostatku stručnog osoblja i nedovoljno organiziranom i neusklađenom sadržaju dnevnih aktivnosti i rada, kojim bi trebali biti zaokupljeni svi maloljetnici koji se nalaze na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora. Budući da izdržavanje kazne maloljetničkog zatvora samo po sebi predstavlja lišenje slobode te separaciju od njegove postojeće obitelji, takvo lišenje slobode trebalo bi gledati kroz

¹⁶⁴ Tablica 4 prikazuje rezultate dobivene na temelju izjava sudionika intervjua koji se odnose na postpenalni tretman.

¹⁶⁵ Istraživanje u maloljetničkom zatvoru u Požegi provedeno je sukladno suglasnosti Ministarstva pravosuđa, Uprave za zatvorski sustav i probaciju, Središnjeg sustava, klasa: 053-01/17-01/554, urbroj: 514-08-01-04-01-18-04 od 23. siječnja 2018., pri čemu je predmetni intervjua obuhvatio pitanja koja su se nalazila u prilogu navedene suglasnosti, a na čije je odobrenje autorica dobila suglasnost od nadležne Uprave za zatvorski sustav. Za provedbu navedenog istraživanja odobrena je i suglasnost i od strane Etičkog povjerenstva Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 15. prosinca 2017.

¹⁶⁶ Radić, I., *op. cit.* u bilj. 18, str. 109. Vidi i: Lončarević, J., *Kazna maloljetničkog zatvora*, magistarski rad, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Zagreb, 2003, str. 120–130.

prizmu „osamostaljenja od obitelji“ te maloljetnički zatvor reorganizirati kao ustanovu koja bi služila kao institucija internata, naravno, i dalje pod okriljem zatvorskog sustava. Maloljetnički zatvor trebalo bi koncipirati da služi „izgradnji karaktera“, osamostaljenju od obitelji, jačanju individualnih sposobnosti, pri čemu je potrebno maloljetnim počiniteljima pružiti odgovarajuću zdravstvenu skrb, tjelesne i obrazovne potrebe. Na kraju valja naglasiti da je za uspješnu rehabilitaciju i socijalnu integraciju svakog maloljetnika koji se nalazi na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora potreban pozitivan odnos zaposlenika i stručnog osoblja, koji se nakon provedenog istraživanja pokazao nedostatnim i neprimjerenim. Istraživanje o postpenalnom tretmanu pokazalo je da on zapravo i ne postoji u pravom smislu riječi budući da maloljetnicima na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora nije organizirana takva vrsta tretmana kojom bi se pripremali za izlazak na slobodu.

SUMMARY

The Right to Appropriate Accommodation in Juvenile Prison in the Republic of Croatia

Juvenile imprisonment is the most severe punishment among juvenile sanctions that can be imposed on juvenile offenders, according to the provisions of the Juvenile Courts Act and it raises many issues, especially the protection of children's rights, because it is a punishment of imprisonment, which greatly restricts human rights, and thus the rights of the child, i.e., juvenile offenders. However, so far in Croatia, none of the authors who have dealt with juvenile delinquency from the position of criminal law has conducted a comprehensive and systematic study on the living conditions of juveniles in juvenile prison to determine whether the rights of juvenile offenders are sufficiently respected. The basic framework of the work focuses on in-depth research of the actual conditions faced by juvenile offenders while serving a sentence of juvenile imprisonment, a comparison of this treatment with international standards, and an elaboration of the issues arising from the application of the most severe juvenile sanctions. The research was conducted in the Juvenile Prison in Požega - Department of Juvenile Prison with the interview as the research method through illustrative research of the attitudes of juveniles who were caught serving juvenile imprisonment, all in order to determine the real living conditions while serving juvenile imprisonment.

Consequently, Hypothesis (H) was set: The actual conditions for serving a sentence of juvenile imprisonment are in accordance with international documents. The paper also presents a comparative legal overview of serving a sentence of juvenile imprisonment in the world, and offers some solutions in terms of improving the conditions of accommodation in juvenile prison. The results of the research show that the actual conditions of serving a juvenile prison sentence are in accordance with international documents, with the *stricto sensu* aspect of juvenile detention being the only legally relevant aspect to test this hypothesis. The other two aspects (the juvenile relationship and the aspect of post-penal treatment) were of a concomitant nature in obtaining a unique and overall impression of the perception of serving the sentence of a juvenile request.

Keywords: juvenile offenders, juvenile prison, Juvenile Courts Act, living conditions in juvenile prisons

Marina Zagorec, PhD, Head of the Department for Housing Affairs and the Status of Exiles, Refugees and Returnees, City of Zagreb, City Office for Property and Legal Affairs, Sector for Administrative and Legal Affairs